

บทที่ ๑

การแสดง เจตนา

"การแสดง เจตนา" เป็นภาษา เทลนิกหรือภาษาทางวิชาการของประมวลกฎหมายแพงและพาณิชย

คำว่า "การแสดง เจตนา" ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่าที่จะเป็นการแสดง เจตนา ใ้คนั้น จะต้องมี "เจตนา" ของบุคคลอันใดอันหนึ่งซึ่งอยู่ในจิตใจของบุคคล และต้องมี "การแสดง" คือบุคคลต้อง แดงเจตนา นั้นออกมาภายนอก

การแสดง เจตนาหมายถึงการแสดง กวบประการใด ๆ จะเป็นโดยการ เกิดอนไหวหรือหนึ่งในพฤตติการณที่ไมควรหนึ่ง เป็นเครื่องหมายบอกกล่าวกำหนดผลใน กฎหมายตามเจตนา นั้น ลำคัมชั้นของการแสดง เจตนา นั้น เริ่มจากมี เหตุการณ ความ เป็นไปในชีวิตอยางใด อยางหนึ่ง เป็นสา เหตุช้ทงใจใ้บุคคล เกิดเจตนาต้องการ ประโยชนอยางใด อยางหนึ่ง บุคคลนั้นจึงใ้แสดง เจตนา (Declaration of intention) บอกกล่าวมุงผลในกฎหมายชั้น ซึ่งผลทางกฎหมายที่ผู้แสดง เจตนามุงนี้ คือวัตถุที่ประสงคที่กล่าวมาแล้ว ถาเนติกรรมใดขาดเสียซึ่ง การแสดง เจตนาเนติกรรม นั้นยอมไมอาจ เกิดขึ้นใ้ เช่นนายแคงต้องการ บานอยูอาศัยคามความคองการที่อยู่ อาศัยนี้ เป็นมูล เหตุช้ทงใจใ้ นายแคงต้องการ เชาบาน จึงแสดง เจตนาขอ เชาบาน จากนายคำ เกิดเป็นเนติกรรมคำเสนอขอ เชาบานขึ้น

อนุมติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพงและพาณิชยว่าด้วย
เนติกรรม (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมนังคมศาสตรแห่งประเทศไทย ๒๕๑๐), หน้า ๕

บุคคลซึ่งมีเจตนาจะทำนิติกรรม แต่เก็บเจตนาไว้ในใจตน ไม่แสดงออกมาให้ปรากฏย่อมไม่มีผลตามกฎหมายแก่ประการใด เจตนาที่มีการแสดงออกมาให้ปรากฏจึงมีความสำคัญยิ่งกว่า เจตนาที่เก็บซ่อนไว้ในใจ เพราะเจตนาที่เก็บไว้ในใจนั้น อาจเป็นเพียงการคิดไตร่ตรอง ยังไม่มีความแน่นอนว่ามุ่งประสงค์ผลตามเจตนาที่แท้จริง

ดังนั้น การที่บุคคลมีความคิดหมาย และจงใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ใ้ชื่อว่าบุคคลนั้นมีเจตนา และเมื่อได้ทำให้เจตนาที่ปรากฏออกมา ก็ใ้ชื่อว่าการแสดงเจตนา

๑.๑ ความสำคัญของการแสดงเจตนา

การแสดงเจตนาหมายความถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งใ้ความตั้งใจเจตนาของบุคคลปรากฏออกมาจากใจ ดังนั้น เพียงแต่มีสาเหตุชักจูงใจขึ้นในใจ หรือแม้สาเหตุใ้ชักจูงใจใ้เกิดเจตนาตั้งใจก่อเหตุหรือผลอย่างใด ปรากฏขึ้นแก่ใจตนเพียงเท่านั้น ยังไม่นับว่าเป็นการแสดงเจตนา เพราะบุคคลซึ่งมีเจตนาทำนิติกรรม แต่เก็บเจตนาที่อยู่ในใจไว้ไม่ได้แสดงออกภายนอกใ้ปรากฏ ย่อมไม่มีผลตามกฎหมายแก่อย่างใด ดังนั้น การแสดงเจตนาออกมาจากความรู้สึกนึกคิดในใจจึงมีความสำคัญและสำคัญกว่า เจตนาที่เก็บไว้ในใจ เพราะเจตนาที่เก็บไว้ในใจนั้น เป็นเพียงการคิดไตร่ตรองไม่แน่นอนว่าควรจะมีเจตนาเช่นนั้นหรือไม่ เมื่อมีความแน่นอนแล้ว จึงแสดงออกมา จึงจะนับว่าเป็นการแสดงเจตนาครบถ้วน

ความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชนด้วยกันได้เป็นไปตามหลัก "อิสระในทางแพ่ง" (Privatautonomie) ซึ่งหมายความว่า บุคคลย่อมสามารถก่อตั้งความสัมพันธ์ในชีวิตในทางแพ่งใ้ตามชอบใจและเสรี บุคคลอาจแสดงเจตนาทำนิติกรรมใ้ตามชอบใจแม้จะมีข้อความแย้งหรือขัดกับกฎหมายก็ทำได้ แต่กฎหมายนั้นต้องไม่ใช่กฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เท่านั้น

ซึ่งตรงกับหลัก "ความศักดิ์สิทธิ์แห่งเจตนา" (Autonomie de la volonte)^๑

ทฤษฎีว่าด้วยเสรีภาพในการทำสัญญาหรือหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งเจตนา (la theorie liberale; l'autonomie de la volonte)

ทฤษฎีว่าด้วยเสรีภาพในการทำสัญญาหรือหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสวงเจตนา^๑ เป็นทฤษฎีที่นักปรัชญากฎหมายในคอนสมัย ค.ศ. ที่ ๑๘ ให้ความสำคัญสนับสนุนและทฤษฎีนี้ได้พัฒนาไปพร้อมกับ เสรีภาพทาง เศรษฐกิจที่เริ่มมีมากขึ้นในสมัย ค.ศ. ที่ ๑๘

ในสมัย ค.ศ. ที่ ๑๘ นี้ นักปรัชญากฎหมายมีความประสงค์ที่จะให้บุคคลมีเสรีภาพหลุดพ้นจากข้อบังคับทางสังคม รวมทั้งข้อบังคับต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยต้องการที่ให้กฎข้อบังคับเป็นเรื่องของข้อยกเว้นเท่านั้น กล่าวคือโดยหลักแล้วบุคคลทุกคนมีเสรีภาพ เว้นแต่บางเรื่องที่เราเห็นสมควรจึงจะมีการวางข้อบังคับจำกัดเสรีภาพนั้นไว้

ดังนั้น ตามทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญานี้ จึงถือหลักว่าตัวที่ก่อนั้นในเรื่องเกี่ยวกับสัญญาก็คือ ความสมัครใจหรือเจตนา (la volonte) เพราะคู่สัญญาที่มีเสรีภาพอิสระที่จะทำสัญญานั้น หรือไม่ก็ได้ ถ้าเห็นว่าไม่ยุติธรรมก็ไม่ควรทำ เมื่อทำแล้วก็ต้องยุติธรรมและต้อง เคารพปฏิบัติตาม เจตนาทำสัญญานั้น^๒

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ อักขราทร จุฬารัตน, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม (กรุงเทพมหานคร : เฟิสท์การ์พิมพ์ ๒๕๒๐), หน้า ๘

^๒ สุธาบดี สัตตมุตย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบ ๑ (พิมพ์โรเนียว: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๐), หน้า ๒

อีกทฤษฎีหนึ่ง เรียกว่า ทฤษฎีทางสังคมในการทำสัญญา ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎี
ของผู้ที่โต้แย้งหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดง เจตนา ทฤษฎีนี้มุ่งความสำคัญของสังคม
เหนือ เจตนาของบุคคล

ผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้ก็คือ Saleilles และต้องการให้ศาล เข้ามา เกี่ยว
ข้องกับการแสดง เจตนา เพื่อให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัย เจตนา และชี้ถึงขอบข่ายแห่ง
หนี้ที่เกิดจากการทำสัญญานั้นนับแต่นั้นมา หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการ แสดง เจตนา ก็
เริ่มเสื่อมลง

อย่างไรก็ตาม แม้สังคมจะเข้ามาแทรกแซง เสรีภาพในการทำสัญญาของบุคคล
ก็ยังถือว่าสัญญา เป็น เรื่องของการแสดง เจตนาที่โดยหลักสัญญา ก็ยังมี เสรีภาพที่จะกระทำ
อย่างไรก็ได้ รัฐจะเข้าควบคุมก็แต่เพียงเพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ส่วนรวมและ
ความยุติธรรมในสังคม เท่านั้น

ความกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส

หลักเสรีภาพในการทำสัญญา หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดง เจตนา
ในปัจจุบันแคบลงกว่าเดิม อิทธิพลของสังคม เข้ามามากกว่ากับเสรีภาพมาก จนบางกน
กล่าวไว้ในอนาคตการทำสัญญาโดยเสรีจะหมดไป บทบาทของสัญญาจะลดลงทุกที ๆ
ทั้งนี้เนื่องมาจากความจำเป็นที่สัญญาจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมในปัจจุบัน ซึ่งยึด
ผลประโยชน์ของส่วนรวม เป็นใหญ่ เจตนาของคู่สัญญาหาได้ศักดิ์สิทธิ์โดยปราศจาก
ขอบเขตเหมือนแต่เดิมไม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดูราบที สัตตบุศย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรยาย ๑
(พิมพ์โร เนียว : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๐), หน้า ๕

ในขณะนี้ * ตามกฎหมายฝรั่งเศสยึดถือ เจตนาแท้จริง เป็นใหญ่ (Willens theorie) ส่วนตามหลักกฎหมายเยอรมันยึดถือการแสดงออกเป็นใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงเจตนาในใจ (Erklaerungs theorie)

องค์ประกอบภายในของการแสดงเจตนา

องค์ประกอบภายในของการแสดงเจตนา นั้นมี ๓ ประการด้วยกันคือ

๑. เจตนาที่จะกระทำ
๒. เจตนาที่จะแสดงออก
๓. เจตนาที่จะทำนิติกรรม

เจตนาที่จะกระทำ (Handlungswille) ซึ่งได้แก่เจตนาที่จะกระทำอันมุ่งถึงความประพฤติกายนอกบุคคล ซึ่งความประพฤติกายนอกนี้แสดงให้เห็นเจตนาที่จะทำนิติกรรม (Geschaefswille) คือ เจตนาที่จะเกิดผลในกฎหมายได้ เจตนากระทำนี้เป็นเจตนาที่จะเคลื่อนไหวร่างกาย เช่นเจตนาที่จะพูดออกมา ที่จะทำเอกสาร ที่จะพยักหน้า เป็นต้น ตัวอย่างเช่น นายชาวหีบธนบัตรให้นายเขียว ซึ่งเป็นคนชอทาน ๑ ฉบับ โดยคิดว่าเป็นธนบัตรใบละ ๕ บาท แต่ความจริงเป็นธนบัตรใบละ ๑๐๐ บาท นายชาวมีเจตนาที่จะกระทำคือจะให้ธนบัตร แต่ไม่มีเจตนาที่จะทำนิติกรรมเกี่ยวกับธนบัตรใบละ ๑๐๐ บาท

เจตนาที่จะแสดงออก (Erklaerunswille) หรือจะเรียกว่าความรู้สึกในการแสดงออก (Erklaerungsbewusstsein) ก็ได้ ซึ่งได้แก่ความรู้สึกนึกคิดของผู้กระทำที่จะแสดงออก ซึ่งข้อความอันมีลักษณะเป็นนิติกรรม ความรู้สึกนึกคิดอันนี้ย่อมมีอยู่เมื่อผู้กระทำรู้สำนึก บุคคลอื่นสามารถเข้าใจความประพฤติกายของเขา เป็นการแสดงเจตนากระทำนิติกรรมอันใดอันหนึ่ง

---

* ประกอบ หุตะสิงห์, คำสอนชั้นปริญญาตรีกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พระนคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ ๒๕๐๗), หน้า ๓๖

ตัวอย่าง เช่น ก. ยกมือตกขาย ข. เพื่อนของ ก. ในสถานที่ขายทอดตลาด
เหล่าองุ่นในประเทศเยอรมัน โดยหารู้ไม่ว่า ตามคลองจารีตประเพณีของท้องถิ่น
การควักมือ เช่นนี้เป็นการ เสนอราคาให้สูงขึ้นอีก ๑๐๐ มาร์ค จากราคาที่ได้เสนอไป
แล้ว ก. มีเจตนากระทำแต่ไม่มีเจตนาที่จะแสดงออก ทั้งไม่มีเจตนาที่จะทำนิติกรรม
ด้วย ๑

เจตนาที่จะทำนิติกรรม (Geschäftswille) ซึ่งได้แก่เจตนาที่
มุ่งโดยตรงที่จะให้เกิดผลในกฎหมาย

ตัวอย่าง เช่น ก. ยกมือในสถานที่ขายทอดตลาดเหล่าองุ่นในประเทศ
เยอรมัน ซึ่งเจตนาที่จะทำนิติกรรมยอมได้แก่เจตนาที่จะเสนอราคาสูงขึ้น ไปอีก
๑๐๐ มาร์ค ในการขายเหล่าองุ่น แต่ถ้า ก. เคยไปยังตามล้งกล่าวและทราบ
ว่าการยกมือเป็นการเสนอราคาสูงขึ้นเพียง ๕๐ มาร์ค แต่ในตอนหลังนี้คลองจารีต
ประเพณีแห่งท้องถิ่นได้เปลี่ยนแปลงไป ก็การยกมือเป็นการ เสนอราคาสูงขึ้น เป็น
๑๐๐ มาร์ค ถ้า ก. ยกมือเพื่อจะเสนอราคาขึ้นไป ๕๐ มาร์ค โดยเข้าใจผิดก็ถือว่า
ก. มีเจตนาที่จะแสดงออก เพราะ ก. รู้สำนึกในการแสดงออกซึ่งเจตนายกมือ แต่
ก็หาได้มีเจตนาที่จะกระทำนิติกรรมในการเสนอราคา ๑๐๐ มาร์คไม่ ๒

๑.๒ วิธีการแสดงเจตนา

วิธีการแสดงเจตนาของบุคคลนี้แยกออกได้เป็น ๒ ชนิด

- ๑. การแสดงเจตนาออกโดยชัดแจ้งหรือโดยตรง
- ๒. การแสดงเจตนาออกโดยปริยาย

หยุด แสงอุทัย, กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้หนึ่ง (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๗), หน้า ๔๘

๒ เรื่องเดียวกัน

นอกจากนี้ในบางกรณีกฎหมายได้บัญญัติให้ถือการนิ่ง เป็นการแสดง เจตนา ออกโดยปริยายด้วย

การแสดง เจตนาออกโดยชัดแจ้ง หมายความว่า การกระทำด้วยประการใด ๆ ออกมาซึ่งเจตนาภายในของบุคคล ซึ่งปรากฏความหมายโดยชัดแจ้ง อาจกระทำโดยการบอกกล่าวด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร และรวมตลอดถึงการแสดงกริยาอาการอย่างอื่นใด หรือการส่งอาจคดีสัญญาออกมาให้อีกฝ่ายหนึ่ง เห็นโดยแจ่มชัด ทำให้เข้าใจความหมายนั้นได้ เช่นพยักหน้า สันศีรษะ หรือทำมือแสดงภาษาใบ้ หรือแม้การส่งสัญญาด้วยอักษร Mose หรือการใช้สัญญาธงที่เมื่อแสดงออกมาแล้ว ทำให้เข้าใจความหมายที่แสดงออกมาได้ เป็นต้น

ตัวอย่างในกรณีของการแสดงกริยาอาการที่ถือว่าเป็นการแสดง เจตนาโดยแจ่มชัด เช่นกรณีที่เราขึ้นรถยนต์โดยสารที่ผ่านมา เพื่อไปทำงานโดยไม่ได้พูดจาอะไรเลย เช่นนี้ถือว่า เท่ากับแสดง เจตนาสนองรับ เพื่อทำสัญญารับขนส่งกับบริษัท ๓ เมลล์แล้ว หรือ เด็กชายหนึ่งส่งพิมพ์เอาหนึ่งส่งพิมพ์มาส่งให้ผู้ชายคนหนึ่งรับหนึ่งส่งพิมพ์ และจ่ายราคาหนึ่งส่งพิมพ์ให้แก่เด็กชายแล้ว ถือว่าผู้ชายได้แสดง เจตนาออกโดยชัดแจ้งสนองรับหนึ่งส่งพิมพ์ฉบับนี้แล้ว

อย่างไรก็ตาม การแสดงเจตนาโดยการ เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ถือกันว่าเป็นการแสดง เจตนาโดยชัดแจ้งที่สุด ฉะนั้นในการทำนิติกรรมประเภทที่สำคัญ ๆ กฎหมายจึงมักกำหนดแบบให้ทำเป็นหนังสือ เช่นสัญญาเช่าซื้อ (ม. ๕๙๒ วรรค ๒) สัญญาโอนสิทธิเรียกร้อง (ม. ๓๐๖) หรือให้มีหลักฐานเป็นหนังสือ เช่น สัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ (ม. ๕๓๔) หรือสัญญาประนีประนอมยอมความ (ม. ๔๕๑)

อัคราทร จุฬารัตน, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม (กรุงเทพมหานคร : เฟสท์การพิมพ์ ๒๕๒๐), หน้า ๕

การแสดงออกโดยปริยาย หมายความว่า การกระทำด้วยประการใด ๆ ออกมาซึ่ง เจตนาภายในของบุคคลซึ่งจากการกระทำดังกล่าวนั้นเองไม่อาจ เข้าใจ ความหมายอย่างใดโดยชัดแจ้ง แต่เมื่อคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ โดยทั่ว ๆ ไป ประกอบกับความรู้อีกคิดเห็นทั่ว ๆ ไป อาจอนุมานได้ หรือยอม เห็นหรือ เข้าใจว่า เท่ากับเป็นการแสดง เจตนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น พ่อค้าจัดส่งสินค้าไปให้แก่ลูกค้า ที่เขาสั่งมา สันนิษฐานได้ว่า พ่อค้าได้สนองรับคำสั่งเสนอซื้อของลูกค้า หรือการที่ เจ้าหนี้ให้สัญญาถูกลบคืน หรือฉีกทิ้งเสีย ดังนั้นพอจะถือได้ว่า เจ้าหนี้ได้แสดง เจตนา โดยปริยายปลดหนี้ให้ลูกหนี้ ๑

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๑๘/๒๕๕๐ ถือว่าการกระทำเช่นนี้ เป็นการ แสดงเจตนาโดยปริยาย ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า คู่สัญญาตกลงทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินกัน ในวันไปจดทะเบียนโอนที่หอทะเบียนที่ดิน เจ้าพนักงานที่ดินชดช้อย ผู้จะซื้อ เลขงค ไม่ชำระราคาออกไปตามงวดที่ตกลงกันไว้เช่นนี้ เป็นการแสดงเจตนาของผู้จะซื้อที่ไม่ ประสงค์จะปฏิบัติตามสัญญาต่อไป ผู้จะขายก็ไม่ทักท้วง ทั้งยังโอนที่ดินหลุดเป็นสิทธิ แก่ผู้รับจำนอง ถือได้ว่าผู้จะขายแสดงเจตนาสนองรับการเลิกสัญญาของผู้จะซื้อแล้ว

อย่างไรก็ตาม มีกรณีที่การแสดงเจตนาโดยปริยายไม่ก่อให้เกิดผล เป็นการ ทำนิติกรรมขึ้นคือ

๑. นิติกรรมที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำตามแบบ การแสดงเจตนาโดย ปริยายยอมไม่ได้ผล คือทำให้นิติกรรมเป็นโมฆะ

๒. นิติกรรมบางชนิด คู่กรณีฝ่ายหนึ่งมีฐานะได้เปรียบแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะฝ่ายแรกทำนิติกรรมเป็นอาชีพ จึงสามารถร่างสัญญาชนิดที่ตนจะเสียเปรียบ น้อยที่สุด ผู้ร่างกฎหมายรู้อถึงสภาพการณ์เช่นนี้ จึงบัญญัติเอาไว้แสดงให้เห็นว่า ถ้อยคำ

ประกอบ หุตะสิงห์, คำอธิบาย ป.พ.พ. ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา
(พระนคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ ๒๕๐๗), หน้า ๓๘

สำนวนอันปรากฏเป็นคำอัศจรรย์นั้นย่อมไม่มีความหมายหรือ เป็น โมฆะ นอกจากคู่สัญญา จะได้ตกลงกันโดยชัดแจ้ง เช่นในสัญญาฉบับนี้ มาตรา ๒๒๕ บัญญัติว่า "ใบรับ ใบตราส่ง หรือ เอกสารอื่น ๆ ท่านองนั้นก็คือ" ซึ่งผู้ขนส่งออกให้แก่ผู้ส่งนั้น ถ้ามีข้อความยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ขนส่งประการใด ท่านว่าความนั้น เป็น โมฆะ เว้นแต่ผู้ส่ง จะได้แสดงความตกลงด้วยชัดแจ้งในการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบเช่นนั้น" ซึ่งหมายความว่า การที่ผู้ส่งยอมทำสัญญากับผู้ขนส่งตามแบบฟอร์มที่ผู้ขนส่งจัดทำให้นั้น ไม่ถือว่าผู้ส่งแสดงเจตนารับเอาข้อตกลงทุกข้อโดยปริยาย ข้อใดที่เป็นการจำกัด ความรับผิดชอบของผู้ขนส่ง ซึ่งผู้ส่งมิได้ตกลงด้วยอย่างชัดแจ้งขึ้นใหม่ ถือว่าข้อความนั้น เป็น โมฆะ"

ปัญหาข้อนี้ว่า การนี้จะเป็นการแสดงเจตนาทำนิติกรรมใดหรือไม่

โดยหลัก การแสดงเจตนาต้องเป็นการกระทำด้วยประการใด ๆ ให้ปรากฏ ออกมาให้เป็นที่เข้าใจได้ถึง เจตนาภายในของบุคคล ดังนั้น การนี้ หรือการละเว้น ไม่กระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยหลักแล้วไม่ถือว่า เป็นการแสดงเจตนาทำนิติกรรม เพราะการที่จะเรียกได้ว่ามีการแสดงเจตนาทำนิติกรรม อย่างน้อยต้องมีการแสดง โดยกิริยาอาการอย่างหนึ่งอย่างใดออกมาให้ปรากฏเป็นที่เข้าใจได้ เช่นพยักหน้า สันติริษะ แม้จะไม่เป็นโดยลักษณะแจ้งชัด ก็อาจเป็นไปโดยปริยายดังกล่าวข้างต้น แต่ทั้งนี้ก็มีข้อยกเว้นในบางกรณีที่อยู่ในทางทฤษฎีกฎหมายยอมรับว่า การนี้ หรือการ ละเว้นไม่กระทำการใด ๆ ในบางกรณีมีผลเท่ากับเป็นการแสดงเจตนาในการทำ นิติกรรม ซึ่งจำแนกออกเป็น ๒ กรณี คือ

๑ ผู้ เจตนา เศรษฐบุตร์, คำอธิบายนิติกรรมและหนี้ เล่ม ๑ (พระนคร : พิมพ์ที่แสงทองการพิมพ์ ๒๕๒๑), หน้า ๑๔๖ - ๑๔๗

ก. ในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนให้ถือเอากรณีนั้น เป็นการแสดง

เจตนาทำนิติกรรม

ตัวอย่าง กรณีการนั่งถือว่าเป็นการแสดงเจตนายอมรับ คือในการซื้อขาย
เนื้อชอบ ซึ่งมาตรา ๕๐๕ บัญญัติว่า "เมื่อทรัพย์สินนั้นได้ส่งมอบแก่ผู้ซื้อเพื่อให้ตรวจดู
แล้ว การซื้อขายย่อมเป็นอันบริบูรณ์ ในกรณีดังต่อไปนี้

ถ้าผู้ซื้อไม่เคยบอกกล่าวว่าจะไม่ยอมรับซื้อภายในเวลาที่กำหนดไว้โดย
สัญญา หรือโดยคำบอกกล่าว ฯลฯ

ซึ่งแสดงว่าในการซื้อขายเนื้อชอบ ซึ่งผู้ขายได้ส่งมอบทรัพย์สินให้
ผู้ซื้อเพื่อตรวจดูแล้ว ผู้ซื้อจะนั่งเฉยเสียไม่ได้ ถ้าผู้ซื้อไม่ประสงค์จะซื้อ ผู้ซื้อจะต้อง
แสดงเจตนาให้ผู้ขายทราบว่าไม่ประสงค์จะซื้อ (ไม่ว่าจะโดยการตอบปฏิเสธไม่ซื้อ
หรือส่งของคืน) ถ้าผู้ซื้อนั่งเสีย มาตรา ๕๐๘(๑) ถือว่าผู้ซื้อแสดงเจตนารับซื้อโดย
การนั่งนั่นเอง

ตัวอย่าง กรณีการนั่งถือว่าเป็นการแสดงเจตนาปฏิเสธ คือมาตรา ๕๑๐
ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าผู้ซื้อผิดนัด ผู้ขายซึ่งได้ยื่นหนังสือทวงถามมาตราทั้งหลายที่กล่าว
มาอาจใช้ทางแก้คดีได้ แทนการแก้สัญญาในการไม่ชำระหนี้ได้ คือมีเจตนา
บอกกล่าวไปยังผู้ซื้อให้ชำระราคากับทั้งค่าจ้าง เกี่ยวกับการนั้นภายในเวลาอันสมควร
ซึ่งต้องกำหนดลงไว้ในคำบอกกล่าวนั้นด้วย

ถ้าผู้ซื้อละเลยเสียไม่ทำตามคำบอกกล่าว ผู้ขายอาจนำทรัพย์สินนั้นออกขาย
ทอดตลาดได้"

ซึ่งแสดงว่าในการที่ผู้ซื้อละเลยไม่ชำระหนี้ คือชดใช้ราคาให้แก่ผู้ขาย
มาตรา ๕๑๑ ถือว่าผู้แสดงเจตนาว่าไม่ประสงค์จะไต่ทรัพย์สินที่ซื้อทอดไป จึงยอมให้
ผู้ขายนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดได้

ข. ในกรณีที่โดยจารีตประเพณีหรือโดยสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างกัน หรือจาก
สิ่งที่คู่กรณีพึงปฏิบัติต่อกัน โดยถือหลักความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งคู่กรณีควรยึดถือ เพราะมี

บางสถานการณ์ หนึ่ง การนิ่ง เท้ากับการกล่าวออกมา ผู้ใดถ้าอยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น แล้วนิ่ง เสีย การนิ่งในกรณีเช่นนี้คงพึงปฏิบัติต่อกันในระหว่างคู่กรณีดังกล่าว ย่อมถือ เท้ากับเป็นการแสดง เจตนาทำนิติกรรมด้วย เช่นในกรณีที่เจ้าของร้านหนังสือส่งหนังสือ ที่พิมพ์ออกจำหน่ายใหม่มาให้ลูกค้าซึ่งติดอกกันอยู่แล้วเป็นเวลานาน จนถึงได้ว่าเป็น สิ่งที่คู่กรณีปฏิบัติต่อกันว่า ถ้าไม่ส่งคืนภายในเวลาอันสมควรแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการ แสดง เจตนาสนองรับค่าเสนอขายหนังสือนั้น ในบางกรณีเช่นนี้การนิ่ง เช่นนั้นอาจถือ เท้ากับเป็นการแสดง เจตนา การนิ่งในกรณีนี้มัก เป็นกรณีการตกลงระหว่างคู่สัญญาใน ทางการค้าขาย

นักนิติศาสตร์บางท่าน^๑ ยังมีความเห็นไกลออกไปอีกว่า ผู้ที่นิ่ง เสียอาจจะ ตกเป็นฝ่ายที่กระทำผิด ถ้าได้กระทำการอันขัดต่อประเพณี และการนิ่ง เสียนั้นไม่นับว่า เป็นการสนองรับ เช่น นักประพันธ์ส่ง เรื่องให้ลงหนังสือพิมพ์ ถ้าตนไม่รับก็ต่อปฏิเสธ เพราะประเพณีว่า การเก็บเอาไว้เป็นการรับ และรอการตีพิมพ์เท่านั้น

จึงได้กล่าวแล้วว่า ตามหลักทั่วไปโดย เฉพาะอย่างยิ่งตามหลักกฎหมายไทย การนิ่งไม่ถือว่าเป็นการแสดง เจตนาทำนิติกรรม กล่าวคือ เรียกการนิ่งไม่ได้ว่ามีการ แสดงออก เว้นแต่การนิ่งในพฤติการณ์บางอย่าง ที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ถือการแสดง ออกโดยปริยายได้ เช่นมาตรา ๕๗๖ และมาตรา ๕๑ วรรค ๒ แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น

การนิ่งถือว่าเป็นการแสดง เจตนาที่มัก เป็นกรณีการทำสัญญาระหว่างพ่อค้า กับพ่อค้าด้วยกัน ซึ่งเมื่อทำสัญญา กันปากเปล่าแล้วฝ่ายหนึ่งก็ทำหนังสือยืนยันข้อตกลง ตามสัญญาปากเปล่าไปยังอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าฝ่ายหลังนิ่ง เสียไม่ได้แย้งก็ถือว่าสัญญานี้ มีข้อความตามหนังสือยืนยันนั้น

---

^๑ เสริม วินิจัยกุล, คำบรรยายกฎหมายเปรียบเทียบชั้นปริญญาโททาง นิติศาสตร์ (พิมพ์โร เนียวเย็บเล่ม : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๔), หน้า ๕

ข้อสังเกต ตามแนวของกฎหมายไทยเรา การนิ่งในกรณีที่มีหน้าที่ต้อง ปฏิเสธ หรือกฎหมายไคร่ระบุกรณีบางกรณีว่า การนิ่งได้ถือว่าเป็นการแสดงเจตนา เช่น

๑) ตาม มาตรา ๕๗๐ กฎหมายถือเอาการนิ่งของผู้เช่าเป็นการแสดงเจตนาเสนอขอเช่าต่อไป และถือเอาการนิ่งของผู้ให้เช่าเป็นการสนองรับ จึงเกิดสัญญาเช่าขึ้นใหม่

๒) โจทก์ผู้รับจ้างทำของทำงานไม่เสร็จตามกำหนดในสัญญา จึงขอต่ออายุสัญญาออกไปอีก จำเลยผู้ว่าจ้างไม่ตอบ จะถือว่าจำเลยยอมต่ออายุสัญญาให้ไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกา ๑๔๗๘/๑๘)

๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการแสดงเจตนา

เพื่อที่จะเข้าใจปัญหาเกี่ยวกับการแสดงเจตนาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงต้องศึกษาถึงทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการแสดงเจตนาด้วย ซึ่งมีอยู่ ๕ ทฤษฎีดังนี้

๑. ทฤษฎีที่ถือเอาเจตนาเป็นใหญ่ (Willenstheorie) มีนักกฎหมายเยอรมันที่มีชื่อ ๓ คน ซึ่งสนับสนุนทฤษฎีนี้คือ ซาวิญนี่ (Savigny) วินด์ไฮด์ (Windscheid) และ ซิตเตลมัน (Zitelman)

ตามทฤษฎีนี้การขาดเจตนาที่จะทำนิติกรรม (Geschäftswille) ย่อมทำให้การแสดงเจตนาไม่สมบูรณ์ ทฤษฎีนี้ดูจากผลเห็นว่าน่าจะเป็นทฤษฎีที่ถูกต้อง เพราะการที่กฎหมายกำหนดให้นิติกรรมมีผลในกฎหมายก็เพราะกฎหมายรับรองเจตนาของบุคคลในการที่จะมีสิทธิอันนิติสัมพันธ์ตามที่เห็นสมควร แต่หากพิจารณาทฤษฎีโดยถ่วงแล้วจะเห็นว่า ทฤษฎีนี้ได้แก้ปัญหาตามความต้องการของผู้แสดงเจตนาคนเดียวกันเท่านั้น มิได้คำนึงถึงความต้องการของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจได้รับผลดี หรือผลร้ายจากการแสดงเจตนาคนนั้น เพราะคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่สามารถทราบเจตนาที่จะกระทำนิติกรรมซึ่งอยู่ภายในของคู่กรณีฝ่ายที่แสดงเจตนาได้

๒. ทฤษฎีที่ถือเอาการแสดงออกเป็นใหญ่ (Erklärungstheorie) นักกฎหมายเยอรมันที่สนับสนุนทฤษฎีนี้คือ เบคเคอร์ (Bekker) โคห์ลเลอร์ (Kohler) และ เลโอนาร์ต (Leonhard)

ทฤษฎีนี้ต้องการที่จะผูกมัดผู้แสดง เจตนากับความหมายที่ปรากฏออกมาภายนอก
ของเจตนาของเขา ทั้งนี้เพื่อจะคุ้มครองความปลอดภัยในการค้าขายระหว่างบุคคล
และโดยเหตุนี้ทฤษฎีนี้จึงไม่ยอมให้ผู้แสดง เจตนาอ้างว่า เขาไม่มีเจตนาทำนิติกรรม
หรือเจตนาที่จะแสดงออก

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาทฤษฎีนี้โดยถี่ถ้วนแล้ว จะเห็นว่าทฤษฎีถือเอาการ
แสดงออกเป็นใหญ่ คำนี้ถึงความต้องการของบุคคล ซึ่งผู้แสดงเจตนาได้แสดง
เจตนาควบเท่านั้น หากคำนี้ถึงความต้องการของผู้แสดงเจตนาแต่อย่างใดไม่

๓. ทฤษฎีสายกลาง (Vermittlungstheorie) ทฤษฎีนี้มี
นักกฎหมายเยอรมันซึ่งสนับสนุนคือ แกร์นเบิร์ก (Dernberg) เรเกสแบร์กเกอร์
(Regelesberger) และฮาร์ทมันน์ (Hartmann)

ทฤษฎีนี้มีความมุ่งหมายที่จะผูกมัดผู้แสดงเจตนาต่อความหมายภายนอกของ
การแสดงเจตนาของเขาอย่างน้อยก็ในกรณีที่เหมาะสมจะคุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

ทฤษฎีทั้ง ๓ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นทฤษฎีเก่าแก่ ในปัจจุบันได้มี
ทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นอีก ๒ ทฤษฎีคือ

๔. ทฤษฎีที่ถือเอาการใช้ได้เป็นใหญ่ (Geltungstheorie) ทฤษฎีนี้
มีนักกฎหมายเยอรมันที่สนับสนุนได้แก่ เอนเนกเซอร์ส นิปเปอร์ไคย์ (Enneccerus -
Nipperdey) เลห์มัน-ฮูร์เนอร์ (Lehmann - Hurbner) สเตาดีจิงเกอร์-
โคอิง (Staudiger - Coing) 002747

ทฤษฎีนี้การแสดงผลเจตนาโดยสมบูรณ์ เมื่อผู้แสดงเจตนาเองทราบชัดแจ้งว่า
เขาได้แสดงเจตนาทำนิติกรรมอันมีข้อความอันใดอันหนึ่ง

๕. ทฤษฎีความไว้วางใจ (Vertrauenstheorie)

ตามทฤษฎีนี้ การแสดงผลเจตนาโดยสมบูรณ์ แม้ว่าผู้แสดงเจตนาจะได้
กระทำไปโดยปราศจากความสำนึกในการแสดงของตนว่า เป็นการแสดงผลเจตนา

ทั้งนี้หมายความว่า ได้แสดงการกระทำออกโดยมีเจตนาที่จะกระทำ (Handlungswill) ก็เป็นการเพียงพอ ในเมื่อจากความประพฤติกของผู้กระทำ ทำให้เห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่มุ่งต่อผลในกฎหมาย หากเป็นกรณีที่ผู้กระทำเองต้องรู้สำนึกว่าตนกำลังแสดงเจตนาออกมา

อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ถือตามทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งแต่เพียงทฤษฎีเดียว เพราะว่าหากจะถือตามทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดโดยเคร่งครัด ก็จะทำให้เกิดความขัดข้องในการใช้กฎหมาย กล่าวคือ ถ้าจะยึดแต่เจตนาภายในตามทฤษฎีของนักกฎหมายชาวฝรั่งเศส โดยไม่สนใจเจตนาที่แสดงออกตามทฤษฎีของนักกฎหมายชาวเยอรมันเลย ก็จะทำให้ความมั่นคงแก่สัญญาที่ทำขึ้น เพราะคู่กรณีก็อ้างเจตนาที่แท้จริงภายในกัน โดยเจตนาที่แสดงออกก็จะไร้ค่า ครั้นจะยึดถือเจตนาภายนอกแต่อย่างเดียว ก็เท่ากับมองข้ามความศักดิ์สิทธิ์แห่งเจตนาไป ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย เราจึงเอาแนวความคิดทั้งสองมาผสมกันโดยถือเอาทฤษฎีทางเยอรมันเป็นหลัก คือถือเอาเจตนาที่แสดงออกเป็นสำคัญ และเอาทฤษฎีทางฝรั่งเศสเป็นข้อยกเว้น ดังจะเห็นได้จากมาตรา ๑๑๗ ซึ่งมีบัญญัติว่า "การแสดงเจตนาใด แม้นใจจริงผู้แสดงจะมีได้เจตนาให้ตนต้องผูกพันตามที่ตนได้แสดงออกนั้นก็ดี ท่านว่าหาเป็นมูลทำให้การแสดงเจตนาอันตกเป็นโมฆะไม่ เว้นแต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะไ้รู้ถึงเจตนาอันซ่อนเร้นอยู่ในใจของผู้แสดงนั้น" ซึ่งหมายความว่า เมื่อได้มีการแสดงเจตนาทำนิติกรรมใด ๆ ขึ้นแล้ว แม้นในความรู้สึกภายในของผู้แสดงเจตนาจะมีได้มีเจตนาให้นิติกรรมนั้นมีผลก็ตาม มาตรา ๑๑๗ ก็ให้ถือว่านิติกรรมสมบูรณ์โดยถือเอาการแสดงออกเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะเราต้องถือความสำคัญของการแสดงเจตนาเพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของสัมพันธภาพในสังคม เพราะถ้ายอมให้กล่าวอ้างกันง่าย ๆ ว่าเจตนาที่แสดงออกนั้น ความจริงผู้แสดงมิได้มีความตั้งใจจะผูกนิติสัมพันธ์ หากเป็นเพียงการล้อเล่น ก็จะทำให้ไม่มีใครยอมทำนิติกรรมผูกพันกัน (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๐๓/๒๔๕๗)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๐๓/๒๕๕๗ "...ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนประชุมปรึกษา
คดีแล้ว ข้อที่โจทก์ยืนยันว่า เอกสารหมายเลข ๔ ที่โจทก์ทำขึ้นแสดง เจตนาคืนที่พิพาท
แปลง ๑๓ ไร่ ให้แก่นางอุ เป็นผู้รับมรดก นางบุญธรรมผู้บุตรว่าเป็นนิติกรรมอำพราง
เพราะโจทก์ต้องการลวงนางอุ เพื่อให้นางอุหายจากการวิกลจริตนั้น ศาลฎีกาเห็นว่า
ฟังไม่ได้ เพราะคุณคดีไม่ได้อำพรางนิติกรรมอื่นใดอีกอย่างไรเลย การที่บุคคล
แสดงเจตนาอย่างไรออกไปแล้ว ภายหลังจะมาบอกกล่าวว่าคุณไม่มีความตั้งใจแสดง
เจตนาเช่นนั้น โดยปราศจากการข่มขู่ หรือกลั่นแกล้งนั้น หรืออีกนัยหนึ่งจะกล่าวว่า
คนทำไปหลอก ๆ นั้น ๆ ฟังหาขึ้นไม่ กรณีนี้ก็เช่นเดียวกัน ให้ของเขาไปแล้ว ภายหลัง
จะมาทวงคืนอ้างว่าให้ไปหลอก ๆ เพื่อให้ผู้รับสิทธิหรือใจดีเล่น เช่นนี้หาได้ไม่ ที่คืน
พิพาทเป็นที่คืนมือเปล่า แม้นางอุจะไต่ให้โจทก์และนางบุญธรรมมาก็ดี โจทก์ก็มีแต่
เพียงสิทธิครอบครอง เมื่อโจทก์ได้แสดง เจตนาสละสิทธิครอบครองยอมคืนให้แก่นางอุ
แล้ว แมโจทก์จะยึดถือต่อมากทำไซ้เป็นการยึดถือเพื่อตนไม่ ต้องถือว่านางอุมีสิทธิ
ครอบครองโดยโจทก์ถือไว้ให้ นอกจากนั้นโจทก์ก็ยังยอมเช่านางอุทำ ในปี ๒๕๕๓
และยอมให้นางอุไปร้องประกาศจดทะเบียนโอนรับมรดกนางบุญธรรมที่อำเภอ อันเป็น
การจดทะเบียนการได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยสมบูรณ์แล้วทุกประการ โจทก์ยึดถือที่พิพาท
อยู่ในฐานะผู้เช่า หรือผู้แทนนางอุมีสิทธิครอบครอง เมื่อจะเปลี่ยนแปลงแห่งการ
ยึดถือว่าไม่ เจตนาจะยึดถือแทน นางอุครอบครองคือไป หรือจะว่าตนเอง เป็นผู้ครอบครอง
โดยสุจริต โจทก์จะต้องบอกกล่าวเช่นนั้นไปยังนางอุ หรือทายาทของนางอุ ฉะนั้น
ข้อที่โจทก์อ้างการครอบครองปรปักษ์ในที่พิพาท จึงฟังไม่ได้เช่นกัน..."

๑.๔ ประเภทของการแสดงเจตนา^๑

การแสดงเจตนาอาจแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

- ๑. การแสดงเจตนาโดยตรง การแสดงเจตนาโดยทางอ้อมและการแสดงเจตนาโดยการกระทำให้เป็นไปตามเจตนา
  - ๑.๑ การแสดงเจตนาโดยตรง ได้แก่การแสดงเจตนาซึ่งสิ่งที่บุคคลเจตนาจะแสดงปรากฏชัดออกมาจากถ้อยคำโดยตรง

^๑ หุค แสงอุทัย, กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้หนึ่ง (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๗), หน้า ๖๔

๑.๒ การแสดงเจตนาโดยทางอ้อม ได้แก่การแสดงเจตนาโดยปริยาย ซึ่งเป็นกรณีที่สิ่งที่บุคคลเจตนาไม่ได้ออกแสดงปรากฏตัวออกมาจากถ้อยคำโดยตรง แต่เป็นการแสดงเจตนาจากการแสดงออกหรือจากการกระทำ หรือจากพฤติการณ์อื่น ๆ

๑.๓ การแสดงเจตนาโดยการกระทำให้เป็นไปตามเจตนา เป็นกรณีที่เจตนาไม่ได้ออกแสดงออกมาเลย แต่เจตนาได้ปรากฏออกมาโดยการกระทำของบุคคลนั้น ๆ เช่น เจ้าของร้านส่งหนังสือมาให้พิจารณาว่าจะสั่งซื้อหรือไม่ นาย ข. รับแล้วเอาหนังสือออกอ่าน และขีดเส้นสีแดงใต้ข้อความในหนังสือนั้น การทำเช่นนั้นเป็นการแสดงเจตนาโดยการกระทำให้เป็นไปตามเจตนาที่จะซื้อหนังสือ สัญญาซื้อขายระหว่างเจ้าของร้านกับนาย ข. จึงเกิดขึ้นโดยการกระทำให้เป็นไปตามเจตนาดังกล่าว

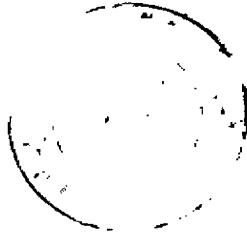
๒. การแสดงเจตนาโดยมีผู้รับและการแสดงเจตนาโดยไม่มีผู้รับ

๒.๑ การแสดงเจตนาโดยมีผู้รับ (*Empfangsbeduerftige Willenerklarung*) ได้แก่การแสดงเจตนาซึ่งจะมีผลต่อเมื่อได้กระทำต่อผู้รับคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งมีหลักเกณฑ์พอสรุปได้ดังนี้

๒.๑.๑ โดยปกติผู้รับการแสดงเจตนาย่อมเป็นเอกชนเช่น ก. เจตนาจะขอซื้อแหวนจาก ข. แต่ในบางกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้รับการแสดงเจตนาอาจจะเป็นเจ้าพนักงานหรือกระทรวงทบวงกรมก็ได้ เช่น เจ้าของที่ดินสละกรรมสิทธิ์ที่ดินที่มีโฉนดที่ดินโดยการแสดงเจตนาสละกรรมสิทธิ์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรณีดังกล่าวนี้ ถ้าเจ้าของที่ดินสำคัญผิดในคุณสมบัติของที่ดิน ก็อาจบอกกล่าวการแสดงเจตนาอันเป็นโมฆียะ เพราะสำคัญผิดนั้นได้

๒.๑.๒ ในบางกรณีกฎหมายอาจกำหนดให้ผู้แสดงเจตนาเลือกเอาได้ เช่นกำหนดว่า เอกชนจะเลือกแสดงเจตนาต่อเอกชนด้วยกันก็ได้ หรือต่อเจ้าพนักงานก็ได้

ตัวอย่าง เช่น ตามกฎหมายเยอรมัน การสละสิทธิเก็บกินจะแสดงเจตนาต่อเจ้าของที่ดินหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ถ้าแสดงเจตนาต่อผู้ใด

โดยสำคัญผิด กับกลางโมฆียะกรรมตอนนั้นได้

๒.๒ การแสดงเจตนาโดยไม่มีผู้รับ (Nichtempfangsbedeurftige Willenserklaerung) หมายความว่า การแสดงเจตนาบอมนับริบูรณ์โดยไม่ต้องแสดงต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

สำหรับกฎหมายไทย มีปรากฏในเรื่องพินัยกรรม (ม. ๑๖๔๖ - ๑๖๔๙) และการออกโฆษณาให้คำมั่นจะให้รางวัล ตามมาตรา ๓๖๒

แต่อย่างไรก็ดี เหตุผลที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดให้พินัยกรรม และการออกโฆษณาให้คำมั่นจะให้รางวัลกระทำโดยการแสดงเจตนาโดยไม่มีผู้รับนั้น ต่างกัน กล่าวคือ

ในเรื่องพินัยกรรมนั้น ในขณะที่เจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่ เจ้ามรดกย่อมมีประโยชน์ได้เสียที่จะปกปิดพินัยกรรมของตนเป็นความลับ เพื่อป้องกันความแตกร้าวระหว่างเครือญาติ ฉะนั้น จึงมีการเปิดเผยข้อความในพินัยกรรมต่อเมื่อเจ้ามรดกตายแล้ว ทั้งนี้หมายความว่า การแสดงเจตนาทำพินัยกรรมนั้นยอมเกิดขึ้นแล้ว เพียงแต่ยังไม่เกิดผลเกิดขึ้นจนกว่า เจ้ามรดกผู้ทำพินัยกรรมจะถึงแก่ความตายเท่านั้น

แต่การออกโฆษณาให้คำมั่นจะให้รางวัลนั้น เหตุผลที่กำหนดให้เป็นการแสดงเจตนาโดยไม่มีผู้รับนั้น ก็เพราะการแสดงเจตนาดังกล่าวไ้มุ่งแก่บุคคลทั่วไป ทุกคนไม่เจาะจงตัวบุคคลใดและใคร ๆ จะปฏิบัติตามคำมั่นก็ได้ และแม้จะปฏิบัติตามคำมั่นโดยไม่รู้ว่ามีการให้รางวัลก็คงมีสิทธิได้รับรางวัล

๓. การแสดงเจตนาโดยการนิ่ง

ตามหลัก การนิ่งยอมไม่ใช่การแสดงเจตนา แต่มีข้อยกเว้นว่า การนิ่งอาจเป็นการแสดงเจตนาโดยทางอ้อมหรือโดยปริยายได้ ดังได้กล่าวมาแล้ว

๔. การแสดง เจตนา โดยกฎหมายสันนิษฐาน

ในบางกรณีกฎหมายกำหนดให้ถือว่า การกระทำอันใดอันหนึ่ง เป็นการแสดงเจตนาของบุคคลนั้น ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย กรณีที่กฎหมายสันนิษฐานการแสดงเจตนา ดังนี้

๔.๑ ในบางกรณีกฎหมายยอมให้พิสูจน์หักล้างได้ว่า ที่กฎหมายกำหนดให้ถือว่าเป็นการแสดงเจตนาไม่ใช่เจตนาที่แท้จริง ซึ่งเราเรียกกันว่า เป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่ไม่เด็ดขาด

ตัวอย่าง เช่น มาตรา ๑๖๔๓ บัญญัติว่า "พินัยกรรมที่บุคคลทำให้แก่เจ้าหนี้คนใดของตนนั้น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า มิได้ทำขึ้นเพื่อชำระหนี้อื่นต่างชำระแก่เจ้าหนี้คนนั้น" ซึ่งแสดงว่า ยังเปิดช่องให้มีการตีความพินัยกรรมเป็นอย่างอื่นได้ เช่น เจ้ามรดกประสงค์จะให้ส่วนที่ให้แก่เจ้าหนี้เป็นการชำระหนี้ และที่เหลือเป็นส่วนมรดกให้แก่เจ้าหนี้ก็ได้

๔.๒ ในบางกรณีกฎหมายไม่ยอมให้พิสูจน์หักล้างเลย คือบัญญัติไว้อย่างไร ให้ถือว่าเป็นการแสดงเจตนาอย่างนั้น ซึ่งเราเรียกกันว่า เป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายอย่างเด็ดขาด

ตัวอย่าง เช่น มาตรา ๕๗๖ บัญญัติว่า "ในเมื่อสิ้นกำหนดเวลาเช่าซึ่งได้ตกลงกันไว้แล้ว ถ้าผู้เช่ายังคงครอบทรัพย์สินอยู่ และผู้เช่ารู้ความนั้นแล้วไม่ตกทวงไซ้ ท่านให้ถือว่าสัญญาเป็นอันใดทำสัญญาใหม่ต่อไปไม่มีกำหนดเวลา" ซึ่งแสดงว่าถ้าผู้ให้เช่าไม่ตกทวงในการที่ผู้เช่าคงครอบทรัพย์สินต่อไปก็ให้ถือว่าเป็นการแสดงเจตนาที่จะให้มีสัญญาเช่าใหม่มีข้อความตามสัญญาเช่าเดิม เป็นแต่เป็นสัญญาเช่าที่ไม่มีกำหนดเวลาเท่านั้น

๕. การแสดงเจตนาเป็นการป้องกันและการแสดงเป็นข้อสงวน

(Vorbihalt reservation)

๕.๑ การแสดงเจตนาเป็นการป้องกัน (Verwahrenng, protestation) เป็นการแสดงเจตนาที่บุคคลกระทำไปเพื่อเป็นการประท้วงต่อการตีความการแสดงเจตนาที่จะพึงมีในเวลาภายหลัง

ตัวอย่าง เช่น เวลาตกลงกับผู้ขายซึ่งเป็นลูกหนี้เอาของที่ขามาส่งมอบให้
 แก่ผู้ซื้อ ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ไม่อยากจะให้ลูกหนี้ลำบากจึงรับของนั้นไว้ แต่ได้
 แจ้งให้ลูกหนี้ทราบว่าของที่รับของไว้นี้ยังไม่ถือเป็นการชำระหนี้ เพราะเจ้าหนี้ยังไม่ได้
 ตรวจสอบของนั้นว่าจะถูกต้องตามสัญญาซื้อขายหรือไม่

๕.๒ การแสดงเจตนาเป็นข้อสงวน (Vorbehalt, Reservation)

เป็นการแสดงเจตนาเพื่อมิให้ถือว่า การกระทำอันใดอันหนึ่งเป็นการสละสิทธิของตนเอง
 หรือ เป็นการรับรองสิทธิของบุคคลอื่น

ตัวอย่าง เช่น ก. อ้างว่า ข. เป็นลูกหนี้ ก. เนื่องจากสัญญาซื้อขายที่ ก.
 กับ ข. กระทำติดต่อกันมาหนึ่งพันบาท ข. ปรากฏจึงแสดงเจตนาต่อ ก. ว่าจะชำระหนี้
 ให้ก่อน แต่ภายใต้ข้อสงวนที่ว่า ข. จะไปตรวจดูหลักฐานการซื้อขายระหว่าง ก. กับ ข.
 ว่าเป็นความจริงตามคำอ้างของ ก. หรือไม่ ถ้าภายหลัง ข. ไปตรวจดูหลักฐานแล้ว
 ปรากฏว่า ข. มิได้เป็นหนี้จริง หรือ เป็นหนี้น้อยกว่าจำนวนเงินหนึ่งพันบาท ข. ก็เรียกเงิน
 หนึ่งพันบาทหรือเงินที่ชำระเกินให้ ก. คืนได้ตามข้อสงวนนั้น ๒

๑.๕ ปัญหาเรื่องการแสดงเจตนามีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายเมื่อใด

ในการพิจารณาถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแสดงเจตนาจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า
 การแสดงเจตนาผูกพันตนเองโดยไม่ให้ใคร เกี่ยวข้อง เข้ามากับการแสดงเจตนาที่จะ
 ให้คนอื่นเกี่ยวข้องรับรู้ผูกพันเข้ามา ทั้งการแสดงเจตนาระหว่างบุคคล เฉพาะหน้ากับ
 การแสดงเจตนาระหว่างบุคคลผู้อยู่ห่างไกลระยะทาง เป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์
 มังคัมไว้ต่างกัน

๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖

เรื่องการแสดง เจตนาที่มีผลตามกฎหมายเมื่อใดนั้น ในทางทฤษฎีกฎหมาย
มีแนวความคิดอยู่ ๔ ทฤษฎีด้วยกันคือ

ความเห็นที่หนึ่ง ถือเอาการแสดงออกซึ่งเจตนาเป็นสำคัญ (Doctrine of expression) หรือบางตำราเรียกว่า ทฤษฎีเผยเจตนาออก (Aeusserungs theorie)^๑ ถือหลักมีผลเริ่มแต่ขณะแสดงออก ซึ่งถือเอาเวลาที่ผู้แสดงเจตนาเผยเจตนาให้ปรากฏออกมาเป็นขณะที่การแสดงเจตนาที่มีผลสมบูรณ์ เช่นการทำนิติกรรมตามความเห็นนี้ถือว่า เมื่อได้เขียนหนังสือแสดงเจตนากำหนดการ เมื่อตายเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนเสร็จแล้ว ก็ถือว่ากรแสดงเจตนาอันมีผลตามกฎหมายแล้ว

นักนิติศาสตร์บางคนเห็นว่า สัญญาควรจะเกิดเมื่อแสดงเจตนา คือเมื่อผู้เสนอใ้แสดงเจตนาของตนให้ปรากฏออกมาภายนอกแล้ว เช่นเขียนจดหมายไป เพราะกฎหมายจะพิจารณาเจตนาที่แสดงออกมาเท่านั้น การที่จะส่งเจตนาไปยังผู้เสนออีกเป็นเพราะธรรมเนียมประเพณีที่ต้องทำเช่นนั้น

ความเห็นที่สอง ถือว่าจะต้องไ้ส่งการแสดงเจตนาอันไปยังผู้รับการแสดงเจตนาแล้ว (Doctrine of dispatch) หรือบางตำราเรียกว่า ทฤษฎีส่งไป (Absendungstheorie) กล่าวคือ ผู้ส่งเจตนาจะต้อง "จัดส่งเจตนาไป" ผู้รับการแสดงเจตนาเสียก่อน การแสดงเจตนาของผู้ส่งจึงจะมีผลในกฎหมายสมบูรณ์นับแต่เวลาส่ง แม้ผู้กรที่อีกฝ่ายหนึ่งจะยังไม่ได้รับการแสดงเจตนา นั้น ตามหลักนี้ถือว่า สัญญาเกิดขึ้นเมื่อผู้เสนอไ้ส่งไปยังผู้เสนอแล้ว เช่นจดหมายก็ค้ โทรเลขก็ค้ เมื่อส่งไปก็ค้เป็นของผู้รับ

ตัวอย่าง เช่น การแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาไปยังผู้กรที่อีกฝ่ายหนึ่ง การแสดงเจตนาจะมีผลค้เมื่อผู้แสดงเจตนาส่งจดหมายลงสู่ไปรษณีย์ของทางราชการแล้ว

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗

ทฤษฎีทั้ง ๒ ทฤษฎีนี้ เป็นทฤษฎีที่เรียกว่า เจตนาที่มีความเป็นอยู่ได้โดยลำพัง เมื่อใดแสดงเจตนาออกมาแล้ว หลักนี้ตามภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า *Autonomie la volente* อันเป็นทฤษฎีซึ่งกฎหมายรับรอง เจตนาจะมีสภาพความเป็นอยู่โดยลำพัง ใดของแสดงเจตนา จะมีแต่ในใจเท่านั้นไม่พอ^๑ ต้องให้บุคคลออกมาจากผู้แสดงโดย คนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และเจตนานี้จะคงมีอยู่จนกว่าจะได้มีการ เพิกถอน

ความเห็นที่สาม ถือว่าผู้รับการแสดงเจตนา นั้น ต้องได้รับการแสดงเจตนา นั้นแล้ว (*Doctrine of reception*) คือการแสดงเจตนาของผู้ส่งจะต้อง "ไปถึง ผู้รับ" เสียก่อน การแสดงเจตนา นั้นจึงจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ความเห็นนี้ตรงกับ "ลัทธิรับเจตนา" บางตำราเรียกว่า "ทฤษฎีได้รับ" (*Empfangstheorie*)^๒

ตัวอย่าง เช่น เมื่อบุรุษไปรษณีย์นำเอาจดหมายที่มีการแสดงเจตนาส่งไปไว้ ที่บ้านผู้รับก็ถือว่า การแสดงเจตนา นั้นสมบูรณ์ แม้ผู้รับจะยังไม่ทันจะได้อ่านข้อความนั้น เพราะถือว่าได้รับจดหมายนั้นแล้ว หรือ เช่น คำสนองไปถึงผู้เสนอ แต่ขณะนั้นผู้เสนอ ไม่อยู่ โดยไปเที่ยวหรือไปธุระเสียก็ถือว่า สัญญา ย่อมเกิดขึ้น (ศาลอิตาลีเคยวินิจฉัย เช่นนี้)^๓

ความเห็นที่สี่ ถือว่าการแสดงเจตนา นั้นจะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อผู้รับการแสดง เจตนา นั้นได้ทราบถึงการแสดงเจตนา นั้นแล้ว (*Doctrine of perception*) ความ เห็นนี้ถือเอา เวลาที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ได้ทราบการแสดงเจตนา เป็นขณะที่การแสดงเจตนา

^๑ เสริม วินิจฉัยกุล, คำบรรยายกฎหมายเปรียบเทียบชั้นปริญญาโท คณะ นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๔ (พิมพ์โร เนียว), หน้า ๕

^๒ หยุค แสงอุทัย, กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้หนึ่ง, หน้า ๖๑

^๓ เสริม วินิจฉัยกุล, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕

สมบูรณ์ บางตำราเรียกว่า "ทฤษฎีไคร้รับทราบการแสดง เจตนา" (Vernehmungstheorie) หรือ "ลัทธิทราบเจตนา" ตามหลักนี้สัญญาจะเกิดขึ้นนั้นคือ เมื่อผู้เสนอไคร้ทราบคำสนองแล้ว โดยมีเหตุผลว่าเจตนา ทั้งสองราย จะต้องเป็นที่ทราบแก่กัน ถ้าไม่ทราบสัญญาจะเกิดขึ้นอย่างไร และปฏิบัติกัน เมื่อใด

การที่ปรากฏหลักและทฤษฎีต่าง ๆ กันนี้ ก็โดยที่ส่วนใหญ่เป็นความเห็นของนักนิติศาสตร์ฝรั่ง สเปนและอิตาลี ซึ่งความทกกฎหมายไม่ไคร้ระบุโดยชัดแจ้ง

เมื่อมีความเห็นหรือทฤษฎีที่ต่างกันถึง ๔ ทฤษฎีดังนี้ ปัญหาต่อไปควรพิจารณาว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ได้บัญญัติรับเอาความเห็นในทางกฎหมายดังกล่าวไว้อย่างใดนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ได้ใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง เพียงทฤษฎีเดียว แต่ได้นำลัทธิและความเห็นของนักนิติศาสตร์มาใช้เฉพาะเรื่องเฉพาะรายไป เช่นความเห็นที่ ๑ ถึงหลักการแสดงออกเกิดผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อผู้ทำพันธกรรม ทำพันธกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ถูกต้องตามแบบพันธกรรม ก็เกิดผลสมบูรณ์เป็นนิติกรรม (มาตรา ๑๖๕๖ - ๑๖๕๗) หรือกรณีการทำตราสารก่อตั้งมูลนิธิตามมาตรา ๕๒, ๕๓, ๕๔ ก็ถือหลักการแสดงออกเกิดผลสมบูรณ์ตามกฎหมายขณะแสดงออก เช่นเดียวกัน นิติกรรมทั้ง ๒ อย่างนี้เป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวไม่ต้องมีคนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ส่วนนิติกรรมตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปที่ต้องมีคนอื่นเกี่ยวข้องนั้น จะต้องแยกพิจารณา เป็น ๒ กรณีคือ

๑. การแสดงเจตนาต่อบุคคลที่อยู่ห่างไกลระยะทาง

การทำบุคคลใดแสดงเจตนาทำนิติกรรมอันหนึ่งอันใดนั้น ซึ่งโดยปกติย่อมจะต้องเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลอื่น ซึ่งเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นฝ่ายซึ่งต้องรับการแสดงเจตนา นั้น การแสดงเจตนาของบุคคลนั้นจะมีผลตามกฎหมายเมื่อใดนั้นเมื่อปัญหาที่ได้ถกเถียงกันอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการแสดงเจตนาต่อผู้ที่อยู่ห่างไกลระยะทางหรือในทางทฤษฎีกฎหมายเรียกว่า การแสดงเจตนาต่อผู้มิได้อยู่ต่อหน้า (Inter absentes) ถ้าพิจารณาจากคานทฤษฎีแท้ ๆ แล้ว ย่อมเห็นได้ว่า ความเห็นตาม

ทฤษฎีสุดท้ายที่ว่า การแสดงเจตนาจะมีผล เมื่อผู้รับการแสดงเจตนาได้ทราบถึงการแสดงเจตนา นั้น น่าจะเป็นความเห็นที่มีเหตุผลที่สุด เพราะเหตุว่าการแสดงเจตนา นั้น เป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้รับการแสดงเจตนา จึงเป็นการชอบด้วยเหตุผลที่บุคคลผู้รับการแสดงเจตนา นั้นควรจะได้ทราบถึงข้อความที่บุคคลอื่นแสดงเจตนาต่อตน แດถ้าพิจารณาจากด้านผู้แสดงเจตนาแล้ว มีข้อที่ทำให้เห็นว่าหากถือเอาความเห็นทฤษฎีที่สี่เป็นเด็ดขาดแล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดผลที่ไม่สู้จะยุติธรรมแก่คู่กรณี ซึ่งเป็นฝ่ายแสดงเจตนาเท่าที่ควร เพราะเท่าเทียมเป็นการปล่อยให้ผู้อยู่ในดุลพินิจของผู้รับการแสดงเจตนา โดยสิ้นเชิง ที่จะให้ถือว่าการแสดงเจตนาที่ฝ่ายหนึ่งกระทำต่อตนนั้น จะมีผลตามกฎหมายหรือไม่ จึงอาจเป็นช่องทางให้ฝ่ายผู้รับการแสดงเจตนาบิดพลิ้วหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับเจตนา นั้น ซึ่งก็จะเป็นการให้อำนาจแก่ผู้รับการแสดงเจตนามากเกินไป

เหตุนี้ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่เช่น เยอรมัน ฝรั่งเศส อิตาลีรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงได้ถือเอาความเห็นตามทฤษฎีที่สาม ซึ่งเป็นความเห็นที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมที่สุด คือความเห็นที่ถือว่าการแสดงเจตนา นั้นมีผล เมื่อผู้รับการแสดงเจตนาได้รับการแสดงเจตนา นั้นแล้ว เพราะถ้าถือหลักตามความเห็นหรือทฤษฎีที่สอง ส่งเจตนาไป จกหมายนั้นอาจสูญหายระหว่างทาง คู่กรณีผู้รับการแสดงเจตนาจะทราบข้อความในจกหมายนั้นไม่ว่าจะเป็นคำเสนอหรือคำสนองได้อย่างไร

ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย เห็นสายกลาง ได้ยอมรับเอาทฤษฎีที่สามถือหลักว่า การแสดงเจตนามีผลในกฎหมายเมื่อได้ส่งไปถึงผู้รับการแสดงเจตนาแล้ว และในการบัญญัติรับรองความเห็นหรือทฤษฎีกฎหมายได้พิจารณาขยายความหมายของคำว่า "ได้รับการแสดงเจตนา" ให้เกิดความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น โดยถือเอาที่เรียกว่าผู้ได้รับการแสดงเจตนา นั้น หมายถึงการแสดงเจตนา นั้นได้ไปถึงผู้รับ ก็ยังเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา ๑๓๐ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่า "การแสดงเจตนาทำให้บุคคลผู้อยู่ห่างไกล ระยะเวลา ย่อมมีผลนับแต่เวลาที่ไปถึงคู่กรณี

อีกฝ่ายหนึ่งนั้นเป็นต้นไป" ซึ่งหมายถึงว่า การแสดง เจตนาที่ไต่ลงไปในนั้นอยู่ในสภาพ หรือในพฤติการณ์ที่ผู้รับอาจทราบได้ถึงการแสดง เจตนา นั้น ทั้งนี้โดยไม่ว่ากันว่า ผู้รับจะต้องได้รับทราบถึงการแสดง เจตนา นั้นจริงหรือไม่

ที่ว่า "การแสดง เจตนาทำให้แก่บุคคลผู้อยู่ห่าง โดยระยะทางนั้น" หมายความว่า ท่าการแสดง เจตนาต่อผู้รับซึ่งไม่สามารถจะคิดต่อทำความเข้าใจกันได้ทันทีที่เห็นในตนเอง ระยะทางจะอยู่ใกล้หรือไกลเพียงใดมิใช่ข้อสำคัญ เช่นอยู่ห่างคนละจังหวัด แต่สามารถ พุทธิคติต่อกันทันทีได้โดยทางโทรศัพท์ จะใช้หลักมาตรา ๑๓๐ บังคับไม่ได้ ถือว่า เป็นการ แสดง เจตนาแก่บุคคลซึ่ง อยู่เฉพาะหน้า (เทียบมาตรา ๓๕๖) และในทางตรงกันข้ามบุคคล ที่อยู่ไกล ๆ แต่ไม่สามารถจะพุทธิคติต่อทำความเข้าใจกันได้ทันที เช่นกำแพงกัน จะต้องใช้ จดหมายติดต่อกัน ถือว่า เป็นการแสดง เจตนาอยู่ห่าง โดยระยะทาง ต้องใช้มาตรา ๑๓๐ บังคับ

ในเรื่องการแสดง เจตนาโดยทางโทรศัพท์ ยังมีความเห็นที่ไม่สอดคล้อง อยู่บ้าง ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าที่จะเป็นการแสดง เจตนาต่อผู้อยู่ห่าง โดยระยะทางต้องยึดถือ ความหมายของถ้อยคำเป็นสำคัญ เมื่อบัญญัติว่า เป็นการแสดง เจตนาต่อผู้อยู่ห่าง โดย ระยะทาง หรือที่บางตำราเรียกผู้ไม่อยู่ต่อหน้า ก็ต้องพิจารณาจากตัวบุคคลผู้รับการ แสดง เจตนาที่ระยะทาง เป็นสำคัญ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าที่จะเป็นการแสดง เจตนา ต่อผู้อยู่ห่าง โดยระยะทางจะต้องถือเอา เวลาที่ทำให้การแสดง เจตนา นั้นเป็นผลได้ คือ สามารถเข้าใจกันได้ทันทีหรือไม่ เป็นสำคัญ

สำหรับความเห็นของผู้เขียนเห็นว่า ปัญหานี้เป็นเรื่องของทางทฤษฎีมากกว่า ที่จะเกิดผลได้เสียทางปฏิบัติ โดยหลักการคือความยอมเห็นได้ว่า ความหมายของถ้อยคำ ที่ใช้ในมาตรา ๑๓๐ นั้นชัดแจ้ง และเข้าใจได้ว่า หมายถึงผู้รับการแสดง เจตนา มิได้ เป็นผู้ที่อยู่ต่อหน้าผู้แสดง เจตนา ส่วนบทบัญญัติในเรื่องสัญญาตามมาตรา ๓๕๖ ถ้าจะ พิเคราะห์ถ้อยคำที่บัญญัติเกี่ยวกับการแสดง เจตนาในเรื่องทำคำเสนอแก่ผู้อยู่เฉพาะหน้า จะเห็นได้ชัดว่า หมายถึงการแสดง เจตนาต่อผู้รับซึ่ง เข้าใจกันได้ทันที อันจะต้องมีความ

หมายถึงการแสดง เจตนาทางโทรศัพท์แล้วในมาตรา ๓๕๖ นี้เอง ก็ไม่จำเป็นจะต้อง บัญญัติให้ใช้ความในเรื่องการแสดง เจตนาแก่บุคคลที่อยู่เฉพาะหน้ากับการแสดง เจตนา ในทางโทรศัพท์ด้วย ทั้งนี้ ในความหมายของการแสดง เจตนาต่อผู้อยู่ห่างไกลระยะทาง โดยหลักในเรื่องการแสดง เจตนาทำนิติกรรมโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว น่าจะคำนึงถึงผู้รับ การแสดง เจตนา นั้นว่าอยู่ต่อหน้าผู้แสดง เจตนาหรือไม่ ประกอบกับการที่ผู้รับการแสดง เจตนาไม่อาจทำความเข้าใจกันได้ทันทีด้วย เว้นแต่จะมีบทบัญญัติพิเศษให้เห็นว่า มีความหมายเป็นอย่างอื่น ดังเช่นบัญญัติอยู่ในมาตรา ๓๕๖ ดังกล่าว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๐/๒๕๐๖ ก. เข่าบ้าน ข. โดยไม่ได้กำหนดระยะเวลา เขา ข. ผู้ให้เข่าต้องการจะบอกเลิกสัญญาเขาแก่ ก. แต่ก. ไม่ยอมเลิก พยายาม หลบหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับทราบในกรณีเช่นนี้ ถ้า ข. ผู้ให้เข่าได้นำคำบอกกล่าวเลิกการ เขา ไปปิดไว้ ณ ที่อยู่ของ ก. ผู้เขา แม่ ก. ผู้เข่าระหว่างนั้นจะไปต่างประเทศก็ตาม ถือว่า การแสดง เจตนาบอกเลิกการ เขาของ ข. ผู้ให้เข่าส่งไปถึง ก. ผู้เขาแล้ว การแสดง เช่นนี้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๘๓/๒๕๐๖ ข. ผู้ให้เข่าได้ส่งคำบอกกล่าวเลิกการ เขา ไปยัง ก. ผู้เขาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ นุรุษไปรษณีย์นำหนังสือฉบับนั้นไปส่ง ให้ ก. นุรุษไปรษณีย์บันทึกไว้บนซองว่า "ผู้รับไม่ยอมรับขอคืน" กรณีเช่นนี้ถือว่า การแสดง เจตนาบอกกล่าวเลิกสัญญา เขาของ ข. ผู้ให้เข่าได้ส่งไปถึง ก. ผู้เขา มีผล สมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว

สรุป การแสดง เจตนาต่อผู้ที่อยู่ห่างไกลระยะทางนี้ โดยที่ปรากฏมีหลักและ ทฤษฎีต่าง ๆ กันดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้ การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย เकिनความหลักกฎหมายเยอรมัน โดยถือหลักการแสดง เจตนาส่งไปถึงนั้น ผู้เขียนเห็นว่า เป็นหลักการที่เหมาะสม และพิสูจน์ได้ง่ายกว่าหลักการอื่น ทั้งจะเป็นการตัดปัญหา ยุ่งยากอื่น ๆ ใ้ยากด้วย

๒. การแสดง เจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า

การแสดง เจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า จะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย เมื่อใ้คนนั้นกฎหมายมิได้บัญญัติชัดแจ้งว่าให้ใช้ทฤษฎีหรือความเห็นใด ไม่เหมือนกับการแสดง เจตนาให้แกบุคคลผู้อยู่ห่างไกลระยะทาง แต่โดยลักษณะของการแสดง เจตนาย่อมเห็นเด่นชัดว่าต้อง เป็นไปตามทฤษฎีที่ดี คือ เมื่อผู้รับการแสดง เจตนาได้ทราบถึงการแสดง เจตนาอัน

คำว่า "บุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า" มีความหมายว่า เมื่อผู้ส่ง เจตนาแสดงเจตนาออก ผู้รับการแสดงเจตนาจะทราบเจตนาของผู้ส่ง เจตนาทันทีทันใดนั้นเอง ไม่ว่าจะส่งเจตนากับผู้รับการแสดงเจตนาขึ้นเผชิญหน้ากัน พูดกันไต่บัน หรืออาจจะอยู่ไกลกันไม่เห็นหน้ากันเลย ไต่บันแต่เสียง โดยการพูดกันทางโทรศัพท์ และน่าจะหมายความรวมถึงการพูดวิทยุโทรศัพท์ระหว่างประเทศด้วย * และโดยที่การแสดงเจตนาโดยมีผลทันทีเมื่อผู้รับการแสดงเจตนาได้ทราบถึงการแสดงเจตนาดังกล่าว ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในกรณีที่เป็นการแสดงเจตนาต่อผู้อยู่ห่างไกลระยะทาง เช่น การบอกกล่าว หรือผู้แสดงเจตนาตาย หรือตกเป็นคนที่ความสามารถจึงยอมไม่เกิดขึ้นแก่การแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า

ท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช ยกปัญหาอันหนึ่งขึ้นมาอธิบาย "ก. พบ ข. จึงเสนอจะขายมาให้ ข. หนึ่งตัว ก. พுகเสนอแล้ว ระหว่างที่ ข. ยืนตรองว่าจะสนองรับหรือไม่ ยังไม่ทันตอบออกไปก็พอดี ก. เป็นลมตาย หรือกลายเป็นบ้าในขณะนั้น คั้งนี้เราจะอนุโลมใช้มาตรา ๑๓๐ วรรค ๒ และมาตรา ๓๖๐ บังคับได้ เพราะเป็นบทปกเียงอย่างยิ่ง (มาตรา ๔) ย่อมเห็นได้ว่า ถ้า ก. ตายลงต่อหน้า ข. จะสนองรับคอกศพไม่ได้อยู่เอง และถ้ากลายเป็นบ้า แต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถก็ั้งใช้มาตรา ๑๓๐ วรรค ๒ และ ๓๖๐ บังคับได้

บันโน สุขทรศนีย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๔), หน้า ๑๓๕

อนุโลมเช่นเดียวกัน

ข้อสังเกต โดยเหตุผลนำหลักในมาตรา ๓๖๐ มาใช้บังคับได้ เพราะกรณีอยู่เฉพาะหน้าย่อมเป็นของแน่นอนกว่าการรู้ว่าผู้เสนอซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถในกรณีผู้เสนอเฉพาะหน้าตาย เห็นว่าไม่มีปัญหานำมาตรา ๓๖๐ มาใช้เปรียบเทียบได้ แต่ในกรณีผู้เสนอนั้นเกิดวิกลจริตขึ้นมาดังกล่าว ถ้าพิจารณาตามสัญญาหน้ามาตรา ๓๖๐ มาใช้บังคับไม่ได้ เพราะมาตรา ๓๖๐ ต้องเป็นผู้วิกลจริตที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ครั้นจะนำมาตรา ๓๒ มาใช้ก็ไม่ได้ เพราะมีใ้แสดงเจตนาในเวลาที่เกิดวิกลจริต แต่ ก. แสดงเจตนาเข้ามาแล้วจึงวิกลจริต

สรุป ใ้กล่าวถึงความเห็นหรือทฤษฎีต่าง ๆ มาแล้ว ปัญหาที่วาทบัญญัติกฎหมายจะถือความเห็นหรือทฤษฎีใ้ ก็ต้องแล้วแต่ประเภทของนิติกรรมประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งต้องแล้วแต่ว่าการแสดงเจตนาใ้แสดงต่อบุคคลเฉพาะหน้าหรือต่อบุคคล ผู้ที่อยู่ห่างโดยระยะทางด้วย อย่างไรก็ตาม สำหรับปัญหาว่า การแสดงเจตนาใ้ผลเมื่อใ้คือปัญหาเรื่องเวลา (มีใ้เรื่องสถานที่) ในประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศฝรั่ง เสดใ้มีความเห็นอย่างใ้

๑.๖ ความเกี่ยวพันระหว่างเจตนาที่แท้จริงกับเจตนาที่แสดงออก

โดยทั่วไปการแสดงเจตนาจะมีผลสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อเจตนาใ้กับการแสดงออกถูกต้องตรงกัน แต่ถาอาการที่แสดงออกมานั้นไม่ตรงกันกับเจตนาแท้จริงที่มีอยู่ในใจ ปัญหาว่าการแสดงเจตนาใ้จะใ้ใ้หรือใ้ ถ้าใ้ใ้จะถือเอาเจตนาซึ่งมีอยู่ในใจหรือถือเอาการที่แสดงออกเป็นเกณฑ์ ทฤษฎีเรื่องนี้ นักนิติศาสตร์มีความเห็นไม่ลงรอยกัน แยกออกใ้เป็น ๓ ประการคือ

อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมนักกฎหมายเกราะศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๐), หน้า ๒๐๓

ความเห็นที่ ๑ ให้ถือเอาเจตนาแท้จริงในใจ เป็นใหญ่ (Willenstheorie) ถ้าการแสดงออกไม่ตรงกับเจตนาที่แท้จริงแล้ว นิติกรรมนั้นก็ไม่เกิดผลเป็นโมฆะ ความเห็นนี้ให้ถือเอาเจตนาในใจ เป็นใหญ่จะโดยเครื่องมือพิสูจน์อย่างไรไม่สำคัญ

ความเห็นที่ ๒ ให้ถือเอาการแสดงออกเป็นใหญ่ (Erklaerungstheorie) แม้จะไม่ตรงกับเจตนาในใจ ก็ให้ถือว่ามีผลผูกพันตามกฎหมาย ความเห็นนี้ให้ถือตามหลักกรรม เป็น เครื่องชี้ เจตนา

ความเห็นที่ ๓ เห็นว่าถ้าเจตนากับการแสดงออกไม่ตรงกัน โดยทั่วไป ให้ถือว่านิติกรรมนั้นไม่สมบูรณ์ แต่จากการแสดง เจตนา นั้น ทำให้ผู้รับ เห็นว่า เป็นการแสดงออกซึ่ง เจตนาแท้จริงแล้ว การแสดง เจตนา นั้นก็สมบูรณ์ (Vertrauenstheorie) ความเห็นนี้เห็นด้วยกับความเห็นแรก แคล้วค้ำถึงกรณีที่มีการแสดงเจตนาด้วย

ความเห็น เหล่านี้เป็นหลักที่จะพิสูจน์เจตนาแท้จริง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มิได้ถือเอาความเห็นนักนิติศาสตร์ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไว้โดย เฉพาะ เพราะความเห็นของนักนิติศาสตร์ทั้ง ๓ ความเห็น มีทั้งข้อดีและข้อเสีย พอจะพิจารณาให้ได้ว่า

สำหรับความเห็นที่ ๑ ที่ให้ถือเจตนาแท้จริงที่มีอยู่เป็นใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงเจตนาที่แสดงออกนั้น

ข้อดี เป็นการถือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในเจตนาของบุคคลแต่เกรงครัดเกินไป

ข้อเสีย คือผู้แสดงเจตนาอาจบอกปิดความลับได้โดยง่าย เปิดโอกาส

ให้มีการโกงกัน หลอกลวงกัน

ประกอบ หุตะสิงห์, คำสอนปริญาตรี กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย
นิติกรรมและสัญญา (พระนคร : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์ ๒๕๐๘), หน้า ๓๖

สำหรับความเห็นที่ ๒ ให้ถือเจตนาแสดงออกเป็นใหญ่
 ข้อคือ คุกรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้รับการแสดง เจตนาอันไม่เข้าใจผิด
 ข้อเสีย ความเห็นนี้ไม่เคารพความศักดิ์สิทธิ์ในเจตนาของบุคคล เช่นใน
 กรณีที่มีการแสดง เจตนาลวง กฎหมายยอมรับนับถือให้เป็นจริง เป็นจริงไปตามนั้น
 หลักนี้ยอมไม่ยุติธรรม

สำหรับความเห็นที่ ๓ อ่างหลักความยุติธรรมคือความศักดิ์สิทธิ์ในเจตนา
 ของบุคคล คือเจตนาแท้จริงที่มีอยู่ในใจ เป็นใหญ่ ถ้าผู้ใดแสดง เจตนาออกมาไม่ตรง
 กับเจตนาที่แท้จริงแล้ว เจตนาที่แสดงออกไม่สมบูรณ์ กฎหมายไม่ยอมรับบังคับบัญชา
 ให้ แต่ก็มีข้อยกเว้น ถ้าเจตนาที่แสดงออกนั้นทำให้คุกรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้รับ
 การแสดง เจตนา เข้าใจผิดเห็นไปว่าเป็นเจตนาที่แท้จริงของผู้แสดง เจตนาอันนั้น เจตนา
 ที่แสดงออกนั้นก็สมบูรณ์ ใช้บังคับได้ตามกฎหมาย

หลักกฎหมายฝรั่งเศส

ตามหลักกฎหมายฝรั่งเศสนั้นยึดถือว่า สัญญาที่มีสภาพผูกพัน หรือหนี้แห่งสัญญา
 นั้นเกิดจากเจตนาคือยึดเจตนา เป็นสำคัญ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความผูกพันระหว่างคู่สัญญา
 กันนั้น จึงต้องยึดถือเอากับเจตนาที่แท้จริง เมื่อต้องการจะทราบว่า หนี้ของบุคคลที่
 แสดง เจตนานี้มีขอบเขตเพียงไร จะต้องค้นหาเจตนาที่แท้จริงของเขา มิใช่หยุดอยู่
 กับว่าที่เขาแสดงออกมา เขาต้องการอะไร ก็บังคับไปตามที่เขาแสดงออกมาเท่านั้น
 หรือกล่าวได้ว่าต้องค้นหาเข้าไปในเจตนาในใจของผู้แสดง เจตนาอันนั้น เพื่อบังคับให้
 ผูกพันกันตามเจตนาในใจนั้นจริง ๆ ค้ำเหตุนี้ ตามกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสจึงยึดถือ
 เจตนาภายในสำคัญกว่าเจตนาที่แสดงออก การที่ความสัญญาตามกฎหมายฝรั่งเศส
 จึงไม่ตีความตามตัวอักษร (เจตนาที่แสดงออก) แต่ตีความตามเจตนาภายในที่แท้จริง

หลักกฎหมายเยอรมัน

ตามทฤษฎีเยอรมันถือว่า การแสดง เจตนาของคู่สัญญา เป็นแต่เพียงก่อให้เกิด
 "ข้อเท็จจริง" อันหนึ่ง ซึ่งสัมพันธ์บังคับให้เกิดผลผูกพันขึ้นเท่านั้น (มิใช่การแสดง
 เจตนาก่อให้เกิดหนี้เลยทีเดียว แต่เกิดเป็นเพียงข้อเท็จจริงอันหนึ่ง ข้อกฎหมายรับไป

ก่อให้เกิดหนึ่งอีกทอดหนึ่ง) ดังนั้น สังคมจึงรับบังคับตามข้อเท็จจริง หรือเจตนาที่แสดงออกมาเท่านั้น ตามกฎหมายเยอรมัน จึงยึดถือกับเจตนาที่แสดงออก^๑

อย่างไรก็ตาม แมว่ากฎหมายของประเทศทั้งสอง (ฝรั่งเศสกับเยอรมัน) จะยึดหลักตรงกันข้ามแต่มีได้ยึดถือเด็ดขาด กล่าวคือ เริ่มต้นจากจุดที่ตรงกันข้าม แต่ถาเกิดปัญหาขึ้นก็โอนอ่อนผ่อนตามมาอยู่บนจุดที่ใกล้เคียงกันได้ แมว่าในกฎหมายฝรั่งเศสจะยึดถือเจตนาภายในเป็นสำคัญ แต่ถาหากจะให้อ้างเจตนาภายในกันได้ง่าย ๆ ก็จะไม่เกิดความมั่นคงแก่สัญญาที่ทำขึ้นแล้ว เพราะคูกรณีก็อ้างเจตนาที่แท้จริงภายในกัน เจตนาที่แสดงออกก็จะมีผลเลย ดังนั้น จึงให้ผู้อ้างเจตนาภายในเป็นคนน่าสับสน ฝรั่งเศสจะไม่รับฟังเจตนาภายในนั้น และจะยึดถือเอาเจตนาภายนอก (ความยากในการพิสูจน์จึงทำให้โดยทั่วไปแล้ว ฝรั่งเศสก็ยึดเอาเจตนาที่แสดงออกเช่นกัน)

สำหรับเยอรมันซึ่งยึดถือเจตนาแสดงออกนั้น ก็มีใ้เชื่อว่าจะไม่ยอมรับเจตนาที่อยู่ในใจเสียเลย ถาหากมีการทราบถึงเจตนาที่อยู่ในใจ ก็จะมียึดถือเอาเจตนาในใจนั้น (มาตรา ๑๓๓ ประมวลแพ่งเยอรมัน การตีความเจตนาที่แสดงออกนั้น อาจมีการค้นหาเจตนาที่แท้จริงได้ และไม่จำกัดเพ่งเล็งถ้อยคำตามตัวอักษรมากกว่าเจตนาแท้จริงตรงกับมาตรา ๑๓๒ ของไทย ให้เพ่งเล็งเจตนาแท้จริงยิ่งกว่าตัวอักษร) แต่ถาเจตนาในใจไม่อาจหยั่งทราบได้ กฎหมายเยอรมันก็จะยึดถือเอาเจตนาที่แสดงออกนั้น นอกจากนี้แม้กฎหมายเยอรมันจะยึดถือเจตนาที่แสดงออก แต่ก็ยินยอมให้หักล้างเจตนาในใจเพื่อค้นหาเจตนาในใจที่แท้จริงได้ (โดยเหตุสำคัญผิด กลฉ้อฉล ซมฐู ฯลฯ) ดังนั้น กฎหมายเยอรมันจึงยึดถือเจตนาในใจด้วย

---

^๑ สุขาภิณี สัตตมุกข์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบ ๑
(พิมพ์โรเนียว : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๐), หน้า ๒๓

หลักกฎหมายอังกฤษ

แม้อังกฤษจะมีไ้มีบทบัญญัติของกฎหมายไว้โดยตรง เพราะอังกฤษเป็นประเทศใช้กฎหมายจารีตประเพณี หรือ Common Law แต่โดยอาศัยหลักจากกฎหมายลักษณะสัญญา (Law of Contract) ย้อนนำมาเทียบเคียงได้กฎหมายลักษณะสัญญาของอังกฤษมีหลักการ เกี่ยวกับ เรื่องการแสดง เจตนา ดังนี้ ^๑

๑. การแสดงเจตนาที่ปรากฏออกมาภายนอก

ถ้าบุคคลใดแสดงเจตนาโดยพฤติการณ์ซึ่งเห็นได้ชัดว่า เขามีเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง บุคคลผู้นั้นย่อมไม่อาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตว่าตนมิได้มีเจตนาอย่างที่ใคร่แสดงให้ปรากฏนั้น

Pickard V. Sears (837), 6 Ad. & EL. 469;

Sullivan V. Constable (1932), 48 T.L.R. 369 C.A.

๒. ขอบเขตของการแสดงเจตนา

ไม่เป็นการจำเป็นว่า การแสดงเจตนาต้องแสดงโดยตรงต่อคู่กรณี ความสำคัญอยู่ที่ว่า ต้องแสดงเจตนาโดยแจ่มชัดถึงวัตถุประสงค์ต่อบุคคลผู้เป็นฝ่ายในสัญญานั้น ^๒

๓. เจตนาที่แท้จริง

นิติกรรมหรือสัญญาใดซึ่งแสดงให้ปรากฏถึงเจตนาว่าคู่กรณีที่มีความประสงค์จะผูกพันตามกิจการลักษณะหนึ่ง แต่ความจริงแล้วคู่กรณีประสงค์จะผูกพันตามกิจการอีกลักษณะหนึ่ง กรณีเช่นนี้จะต้องบังคับตามเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณี หากไม่บังคับตามลักษณะกิจการที่ปรากฏในนิติกรรมหรือสัญญาที่เปิดเผยไม่ ^๓

^๑Jenks' English Civil Law, (4th ed.; London : Love & Malcomson Co., 1947), pp. 21 - 22

^๒ไชยยศ เหมรัชตะ, วิทยานิพนธ์ เรื่องนิติกรรมอำพราง (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๖), หน้า ๑๔

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔

หลักข้างต้นมักปรากฏในกรณีของการจำนอง เพราะโดยปกติผู้กู้เงินมักจะไม่
ปิดบังสภาพอันแท้จริงของนิติกรรมที่ตนทำขึ้น เว้นแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการหลีกเลี่ยง
บทบัญญัติของกฎหมาย อย่างไรก็ตาม อาจสันนิษฐานได้ว่า สิทธิของบุคคลภายนอกผู้
สุจริตและต้องเสียหายจากนิติกรรมลวงที่ปรากฏ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

๔. เจตนาลวง

การแสวงเจตนาลวง ซึ่งผู้กระทำความผิดต้องการให้มีผลบังคับกันตามกฎหมายยอม
ไม่อาจบังคับกันได้ ในระหว่างผู้กระทำความผิดซึ่งใคร่ถึงข้อความจริงนั้น (ว่าเป็นเพียงเจตนาลวง)

Weeks V. Tybald (1605), 1 Rolle Abr. 6.;

Gurthing V. Lynn (1831), 2 B. Ad. 232

กล่าวโดยสรุป กฎหมายอังกฤษถือหลักเช่นเดียวกับกฎหมายเยอรมัน โดย
เหตุผลว่า ผู้กระทำความผิดไม่มีเจตนาที่จะผูกพันตามสัญญาที่เปิดเผย แต่ต้องการบังคับกันตาม
สัญญาที่แท้จริงอีกอันหนึ่ง ดังนั้น จึงอนุญาตให้นำพยานหลักฐานมายืนยันถึงความมีอยู่
ของสัญญาที่แท้จริงนี้ได้ แม้ว่าจะ เป็นกรณีที่สัญญาที่เปิดเผยนั้นได้ทำขึ้น เป็นลายลักษณ์
อักษรก็ตาม

Bowes V. Foster 2 H & N. 779

สรุป ไม่มีกฎหมายของประเทศใดที่ไม่ถือเจตนาแท้จริงในเรื่องนิติกรรม
สัญญาไม่ว่ากฎหมายประเทศใดก็ตาม เจตนาแท้จริงเหมือนกัน ทั้งนี้ต่างกันที่ว่า
บางที่ถือเจตนาแท้จริง เท่าที่ปรากฏจากกริยาวาจาที่เปิดเผยออกมาภายนอก บางที่
ถือหลักว่าจะต้องลวง เลยกกริยาวาจา เข้าไปค้นดูเจตนาที่แท้จริงภายใน ทั้งนี้จึง เห็น
ได้ว่า ข้อแตกต่างมีไว้ว่าฝ่ายหนึ่งถือหลักเจตนาไม่แท้จริง อีกฝ่ายหนึ่งถือหลักเจตนา
แท้จริง แต่เป็นเรื่องที่ถือหลักเจตนาแท้จริงด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย คงมีข้อแตกต่างกัน
ก็แต่ในหลักการที่จะพิสูจน์เจตนาแท้จริงเท่านั้น

หลักกฎหมายไทยก่อนประมวลกฎหมายเกี่ยวกับเจตนาแท้จริง

หลักกฎหมายไทยก่อนใช้ประมวลกฎหมาย จะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกา
ว่าในคดีอาญาถือหลักกรรมเป็นเครื่องพิสูจน์แสดงเจตนาโดยเคร่งครัด (ถือเอาเจตนา

ที่แสดงออก) ส่วนในคดีแพ่ง ถ้าเป็นเรื่องแปลความประสงค์เจตนาในการทำสัญญา คำพิพากษาฎีกาส่วนมากพยายามค้นหาเจตนาในใจจริงไม่ถึงเอาข้อความที่ขีดเขียน หรือเวลาพูดกันไว้ภายนอกเป็นสำคัญ

๑.๗ การค้นเจตนาแท้จริงตามประมวลกฎหมายไทยถือหลักอย่างไร

ถ้าหากได้มีการแสดงเจตนาแล้ว กฎหมายต้องการเจตนาแท้จริงไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเจตนาแท้จริงเท่าที่พิสูจน์เห็นได้จากถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร การค้นหาเจตนาแท้จริงไม่จำกัดว่าจะต้องค้นหาพิสูจน์กันด้วยวิธีใด บางเรื่องอาจพิสูจน์รู้กันได้ง่าย บางเรื่องอาจรู้ไถ่กาย หรือบางเรื่องอาจรู้ไม่ไถ่เสียเลย ทั้งนี้ปัญหาในทางที่จะพิสูจน์ยากง่าย ไม่ไถ่อย่างไร กฎหมายไม่ต้องการให้ถือเค็ดชาคตามเจตนาเท่าที่เห็นได้จากกริยาวาจา หรือลายลักษณ์อักษรภายนอก อาจเป็นเรื่องที่จะต้องพิเคราะห์เหตุพฤติการณ์แห่งกรณี รวมทั้งปกติประเพณีปฏิบัติต่อกันรอบข้าง เพื่อหยั่งรู้เจตนาที่แท้จริงนั้น

สำหรับกฎหมายไทย ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในคดีอาญาถือหลักกรรมเป็นเครื่องพิสูจน์เจตนาโดยเคร่งครัด (ถือเอาเจตนาที่แสดงออก) ในคดีแพ่ง ส่วนเจตนาในใจต้องการซื้อขาย แด่แสดงออกบกพร่องกลายเป็นให้โดยเสนหาไป ถ้ากฎหมายถือเอาแต่ข้อความที่กล่าวไว้ภายนอกโดยบกพร่อง (ตามทฤษฎีเยอรมัน) และบังคับเป็นการให้โดยเสนหา ฝ่ายหนึ่งก็ได้ทรัพย์เปล่าโดยไม่ต้องชำระค่า เรื่องก็จะกลายเป็นว่ากฎหมายทำสัญญาให้บุคคล ไม่ใช่บุคคลทำสัญญากันเอง เพราะฉะนั้น จึงควรปล่อยให้ไปเป็นไปตามเจตนา แม้การแสดงออกมาอย่างไร ก็ค้นหาในใจต่อไป (ไม่แปลตามตัวอักษร) เพราะฉะนั้น มาตรา ๑๓๒ จึงค้นหาเจตนาที่แท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำตามตัวอักษร

เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม
และหนี้ (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสาสน์ ๒๕๐๕), หน้า ๖๔

แต่หลักในมาตรา ๑๑๗ ยึดเจตนาที่แสดงออกเป็นใหญ่ จึงใช้ทฤษฎีถือเอาการแสดงออก (Erklärungslehre) เพื่อเป็นการคุ้มครองประชาชนในการติดต่อค้าขายระหว่างกัน ผู้ที่ได้รับการแสดงเจตนาโดยมิได้แสดงเจตนาออกมาอย่างไร ก็คงถือว่าเขามีเจตนาผูกพันตนเองอย่างนั้น ผู้แสดงเจตนาจะอ้างในภายหลังว่า เขาไม่มีความประสงค์จะผูกพันตนเองตามที่ เขาแสดงออกไม่ได้ เขาต้องผูกพันอยู่กับการแสดงเจตนาที่แสดงออกนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ยึดการแสดงออก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๗๒ - ๑๔๗๓/๒๔๕๔ เจ้าของที่ดินลงชื่อในใบมอบฉันทะแล้ว ผู้รับมอบไปกรอกข้อความเอาเอง นิตจากความประสงค์เดิมของผู้มอบ เมื่อบุคคลภายนอกสุจริต ศาลฎีกาวินิจฉัย เจ้าของที่ดินประมาณเงินเลอจะอ้างเจตนาแท้จริงทำให้บุคคลภายนอกเสียหายไม่ได้

๑.๔ การสำคัญผิดเกี่ยวกับหลักเจตนาแท้จริงอย่างไร

การสำคัญผิดเป็นกรณีที่เจตนาแสดงออกของบุคคลไม่ตรงกับเจตนาแท้จริงที่บุคคลแสดงเจตนาอันมีอยู่ในใจ โดยผู้แสดงเจตนาอันไม่ตั้งใจที่จะแสดงเจตนาออกมาเช่นนั้น พฤติการณ์เช่นนี้สามัญชนเรียกว่า เข้าใจผิด นึกหลง แคตพีทในกฎหมายเรียกว่า "การสำคัญผิด"

ดังนั้น "การสำคัญผิด" ก็คือความเข้าใจผิดอย่างใดอย่างหนึ่งจึงได้แสดงเจตนาออกมา หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์แต่ความเป็นจริง เป็นเหตุให้เจตนาที่แสดงออกมาและเจตนาอันแท้จริงไม่ตรงกันโดยผู้แสดงเจตนาไม่รู้ตัว ดังนั้น ผลแห่งการสำคัญผิดนี้ ย่อมทำให้เจตนาที่แสดงออกมานั้นไม่สมบูรณ์เสื่อมเสีย เข้าหลักตามความเห็นของนักนิติศาสตร์ ความเห็นที่ ๑ (Willenstheorie) ที่ให้ถือเจตนาแท้จริงเป็นใหญ่

เจตนาที่แท้จริงจะต้องมุ่งผลในกฎหมาย แม้จะมีเจตนาแล้วก็ตาม เจตนาที่กฎหมายจะให้ผลรับบังคับบัญชาให้ก็เฉพาะแต่เจตนาที่แท้จริง ตั้งใจจริง ประสงค์ต่อผล

ที่จะให้บังคับได้ตามกฎหมายเท่านั้น การแสดงเจตนาในเรื่องที่พ้นวิสัย บางทีก็อาจ
 จักว่าเป็นเรื่องที่เหลวไหลไม่มีเจตนาจะถูกนิติสัมพันธ์กันได้ เช่นเรื่องที่ใคร ๆ
 ก็รู้อยู่แล้วว่าไม่อาจทำได้ การที่แสดงออกไปเช่นนั้น ก็จะถือว่ามิได้เจตนาจริงจึงไม่ได้
 และเมื่อมีเจตนาและเป็นเจตนาที่มุ่งผลในกฎหมายแล้ว ยังจะต้องค้นคว้าเอาเจตนา
 ที่แท้จริงอีก เพราะควรที่จะบังคับให้เป็นไปตามเจตนาแท้จริง

การสำคัญผิดในสิ่งซึ่ง เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม เช่นเขาจะขายแต่นี้ก็ว่า
 เขาจะให้ จะนับว่ามีเจตนาแท้จริงไม่ได้ จึงตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา ๑๑๕ แต่ถา
 ความสำคัญผิดนั้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนา
 แม้จะไม่มีเจตนาแท้จริงตรงกับเรื่องที่เป็นอยู่ ก็หาอาจยกเอาข้อโมฆะไม่สมบูรณ์นั้นมา
 เป็นประโยชน์แก่ตนได้ไม่ กล่าวคือ อาจต้องรับผิดชอบกันต่อเขาตามที่ได้แสดงออกไป
 ซึ่งนับว่าเป็นข้อยกเว้นในหลักเจตนาแท้จริงอย่างหนึ่ง

๑.๘ การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดกับการไม่มีเจตนาเลย

เรื่องสำคัญผิดในสิ่งซึ่ง เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมก็อาจจะ เป็นเรื่องทำไป
 โดยไม่มีเจตนาได้เหมือนกัน เพราะในเรื่องสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมนี้
 บุคคลแสดงเจตนาตั้งใจอย่างหนึ่ง (เรื่องที่เป็นอยู่ตามจริงอย่างหนึ่งไม่ตรงกัน) จะว่า
 มีเจตนาเกิดขึ้นตามรูปเรื่องก็ไม่ผิดนัก เท่ากับว่าไม่มีเจตนาเสียเลย มาตรา ๑๑๕
 จึงบัญญัติว่า การที่ทำไปเช่นนี้เป็นโมฆะ

๑.๑๐ การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดต่างกับเจตนาซ่อนเร้น

การซ่อนเจตนาในใจจริง ตามมาตรา ๑๑๗ หรือที่เรียกว่าเจตนาซ่อนเร้น
 ต่างกับการสำคัญผิดตามมาตรา ๑๑๕ เพราะ

เรื่องความสำคัญมีค่านั้น บุคคลใดแสดง เจตนาออกมาตั้งใจ เจตนาจะผูกพัน
แต่รูปเรื่องที่เป็นอยู่มีค้ำกับตั้งใจ เจตนา จึงไม่เกิดผล

ส่วนการซ่อนเจตนาในใจนั้น ผู้แสดงอาจรู้เข้าใจ เรื่องที่เป็นอยู่ตามความ
จริงถูกต้อง แต่ได้แสดงออกมาโดยไม่ตั้งใจจะผูกพันตามที่แสดงออกมานั้น ความ
ตั้งใจที่จะไม่ผูกพันอาจ เป็น เรื่องไม่ตั้งใจจะผูกพันประการใดเสียเลย หรืออาจเป็น
เรื่องต้องการผูกพันอย่างหนึ่งในใจ แต่ได้แสดงออก บอกว่าจะผูกพันอีกอย่างหนึ่ง
โดยไม่มีความสำคัญผิด ถ้าผู้รู้ฝ่ายหนึ่งไม่ไ้รู้ถึง เจตนาซึ่งซ่อนอยู่ในใจของฝ่าย
ที่แสดงนั้น นิติกรรมนั้นก็สมบูรณ์เพิกถอนไม่ได้

มาตรา ๑๑๗ คือการแสดงออกเป็นหลักเบื้องต้น เว้นแต่ผู้รู้ฝ่ายหนึ่ง
จะไ้รู้ถึงเจตนาอันแท้จริงซึ่งซ่อนอยู่ในใจของผู้แสดงเจตนา การแสดงเจตนาอันนั้นจึง
ตกเป็นโมฆะ นิติกรรมตามเจตนาจึงเกิดขึ้นไม่ได้ จะบังคับตามเจตนาในใจก็ไม่ได้
เพราะตามหลักเจตนาในใจไม่ก่อให้เกิดนิติกรรม ทั้งผู้รู้ฝ่ายหนึ่งก็ไม่ได้แสดง
เจตนาตอบรับตามเจตนาที่ซ่อนอยู่ในใจนั้นด้วย

โดยปกติทั่วไปมักจะเข้าใจกันว่า การแสดงเจตนาตามมาตรา ๑๑๗ เป็นการ
ไม่ตรงกันระหว่าง เจตนาอันแท้จริงกับการแสดงออกโดยผู้แสดงเจตนาไม่รู้ตัว คือถ้า
เป็นเรื่องของมาตรา ๑๑๗ ผู้แสดงเจตนาจงใจหลอกผู้รู้ฝ่ายหนึ่งที่เกี่ยวข้อง แต่
เคยมีตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๒๗/๒๕๐๖ การรถไฟแห่งประเทศไทย โดย
พลเอกไสว ไสวแสนยากร โจทก์ บริษัททองไทย (๑๕๕๖) จำคุก โคนายชัย
ทองไทย กรรมการผู้จัดการ จำเลย

จำเลย เสนอขายของตามใบประทวนราคาแก๊สโจทก์ โดยคำนวณราคา
ผิดพลาดในใจจริงของจำเลยหาได้ต้องการผูกพันตามราคาที่ได้แสดงออกมานั้นไม่
ทั้งโจทก์ก็รู้ความผิดพลาดของจำเลยก็อยู่แล้ว ทั้งนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์ไม่มีสิทธิ
ที่จะฉวยโอกาสถือเอาประโยชน์จากการแสดงเจตนาโดยผิดพลาดของจำเลยทั้งที่รู้ที่
อยู่แล้วว่า จำเลยแสดงเจตนาโดยมิไ้รู้ว่าจะผูกพันตามที่ได้แสดงออกมานั้น การแสดง
เจตนาของจำเลยตกเป็นโมฆะ จำเลยไม่ต้องรับผิดตั้งที่โจทก์ฟ้อง

เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษากฎีกากลับแล้ว เห็นได้ว่าในเรื่องนี้ผู้เสนอ
 ราคาคำนวณราคาผิดพลาดโดยไม่รู้ว่ามี มีใจจงใจหลอก หรือบิดราคาแท้จริงมิให้
 การรถไฟทราบแต่ประการใด ฉะนั้น ตามแนวคำพิพากษากฎีกาเข้าใจว่า เมื่อมาตรา
 ๑๑๓ มิได้บัญญัติไว้ชัดว่าต้องรู้ตัว จึงอาจใช้กับกรณีผู้แสดง เจตนาออกไม่ตรงกับเจตนา
 ในใจโดยผู้ยื่นไม่รู้ตัวได้ด้วย แต่ความจริงส่วนใหญ่เป็นเรื่องผู้แสดง เจตนา รู้ตัวว่า
 ไม่ต้องการผูกพันตามแสดงออก ตามตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา เป็นเรื่องมารู้ตัวที่หลัง

มีนักกฎหมายบางท่านให้ข้อคิดว่า เหตุใดศาลฎีกาไม่ปรับด้วยมาตรา ๑๑๔
 ว่า การ เสนอราคานั้นทำด้วยการสำคัญผิด ราคาของ เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมไม่มี
 ปัญหาถ้าปรับด้วยมาตรา ๑๑๔ ว่าเป็นการสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมแล้ว อาจ
 ถัดต่อไปว่า เป็นการสำคัญผิดเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดง
 เจตนา นั้น ซึ่งผู้ยื่นหาอาจถือเอาความไม่สมบูรณ์นั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ไม่
 ฉะนั้น ต้องถือว่าการ เสนอราคาสมบูรณ์จะว่าอะไรการรถไฟไม่ได้ ต่อไปอาจมีการ
 กล่าวอ้างกันไต่ถามกว่าที่ซื้อในราคานั้น เพราะคำนวณผิด การมองในแง่จะคุ้มครองคน
 ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นก็ไม่ใช่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย